

การวิเคราะห์วาทกรรมหลักในบริบททางประวัติศาสตร์ “ว่าด้วยความเป็นหนึ่งเดียวกันทางประวัติศาสตร์ ของชาวรัสเซียและยูเครน” (ค.ศ. 2021) ของวลาดีมีร์ ปูติน

Received: 7 August 2023

Revised: 8 March 2024

Accepted: 3 May 2024

ปริตต์ อรุณโอบัว*

งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์วาทกรรมที่สำคัญที่ปรากฏในบทความของวลาดีมีร์ ปูติน เรื่อง “ว่าด้วยความเป็นหนึ่งเดียวกันทางประวัติศาสตร์ของชาวรัสเซียและยูเครน” ที่มีการเผยแพร่ในช่วง ค.ศ. 2021 โดยใช้แนวคิดทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในการศึกษา วัตถุประสงค์ของงานวิจัยประกอบไปด้วย 1) เพื่อศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในกระบวนการผลิตการกระจาย และการบริโภคตัวของบทความ 2) เพื่อศึกษาวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนผ่านกลวิธีทางภาษา และ 3) เพื่อศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวาทกรรมดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่าตัวบทในบทความของผู้นำรัสเซียนำเสนอ 5 วาทกรรมหลักเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน ได้แก่ “วาทกรรมการมีจุดร่วมทางประวัติศาสตร์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน” “วาทกรรมการสนับสนุนและส่งเสริมยูเครนของรัสเซีย” “วาทกรรมผู้นำและชนชั้นนายยูเครนในฐานะอุปสรรคของการสานสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน” “วาทกรรมการต่อต้านรัสเซีย” และ “วาทกรรมอิทธิพลจากโลกตะวันตกในยูเครน” วาทกรรมข้างต้นถูกนำเสนอโดยใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย อาทิ การใช้ถ้อยคำหรือวลี การใช้คำอุปมาอุปไมย การใช้วจนกรรม การปฏิเสธ การอ้างสาเหตุ บทความของวลาดีมีร์ ปูตินมีการเผยแพร่เป็นภาษารัสเซีย ภาษายูเครน และภาษาอังกฤษ ผ่านเว็บไซต์ kremlin.ru กลุ่มเป้าหมายหลักประกอบด้วยชาวรัสเซีย ชาวยูเครน และชาวต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการเมืองจากฝั่งตะวันตก ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างวาทกรรมของผู้นำรัสเซียเชื่อมโยงกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในภาพรวมและต่อยูเครน ปรากฏการณ์ของภูมิรัฐศาสตร์ในดินแดนยูเรเชียและตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ ตลอดจนปัจจัยด้านเอกลักษณ์ของชาวยูเครนภายใต้การสนับสนุนจากรัฐและชนชั้นนำ

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

วาทกรรม;
วลาดีมีร์ ปูติน;
รัสเซีย;
ยูเครน;
ประวัติศาสตร์

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัสเซียและยูเรเชียศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ติดต่อได้ที่: parit.a@

An Analysis of Significant Discourses in Historical Context in “On the Historical Unity of Russians and Ukrainians” (2021) by Vladimir Putin

Received: 7 August 2023

Revised: 8 March 2024

Accepted: 3 May 2024

Parit Aroonoast^{*}

This research analyzes significant discourses in “On the Historical Unity of Russians and Ukrainians” (2021), an article by Vladimir Putin. Critical discourse analysis (CDA) is used as a framework for this research, with the following three goals: 1) studying discourse practices in producing, distributing, and reading the article; 2) examining discourses related to the historical context of Russia-Ukraine relations through linguistic strategies; and 3) exploring social-cultural practices influencing the creation of these discourses. Results are that Putin’s article presents five main discourses on the history of Russia-Ukraine relations: 1) shared historical points between Russia and Ukraine; 2) Russian support and promotion of Ukraine; 3) Ukrainian leadership and elites as obstacles to Russia-Ukraine relations; 4) opposition to Russia; and 5) Western influence in Ukraine. These discourses employ diverse linguistic strategies: words or phrases use, metaphors, speech act, negation, and causal attribution. Putin’s article was published in Russian, Ukrainian and English on the kremlin.ru website. The primary target audiences comprise Russian, Ukrainian, and international readers, especially Western politicians. Factors influencing the creation of Putin’s discourse are linked to overall Russian foreign policy and relations with Ukraine, the Eurasian regional geopolitical situation, and Ukrainian identity supported by the government and elites.

Research Article

Abstract

Keywords

discourse;
Vladimir Putin;
Russia;
Ukraine;
history

^{*} Lecturer, Russian and Eurasian Studies Program, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, e-mail: parit.a@arts.tu.ac.th

1. บทนำ

ในบริบททางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่างๆ มักให้ความสำคัญกับประเทศรอบข้างที่มีพรมแดนติดกับตน จนสามารถเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางนโยบายต่างประเทศของตนได้ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพันของเจมส์ เอ็น. โรสนาว ด้านปัจจัยภายนอกโดยเฉพาะในระดับประเทศเพื่อนบ้านที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ (Rosenau, 1969) ทั้งนี้เนื่องด้วยปัจจัยด้านที่ตั้งที่เอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยนของผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรม การมีวัฒนธรรมร่วมกันของผู้คนในท้องถิ่น การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าบริการต่างๆ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือนครที่ตนใกล้ชิด นอกจากนี้ปฏิเสธไม่ได้เช่นกันว่าความเป็นรัฐที่ใกล้ชิดกันในเชิงที่ตั้งภูมิศาสตร์ส่งผลให้เกิดความผูกพันหรือความสัมพันธ์ในเชิงประวัติศาสตร์หลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นด้วยรูปแบบของประวัติศาสตร์ความขัดแย้ง ประวัติศาสตร์ความร่วมมือซึ่งล้วนเป็นส่วนสำคัญต่อการดำเนินรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐของตนกับเพื่อนบ้านในยุคปัจจุบันได้ บริบทของความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ทั้งความขัดแย้งและความร่วมมือเป็นที่ปรากฏเด่นชัดในกรณีศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนในหลายยุคสมัย

ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนเชื่อมโยงกับประเด็นอำนาจ มายาคติ การครอบงำ ตลอดจนผลประโยชน์ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีที่มีตัวแสดงจากรัฐหรือนอกรัฐอื่นๆ ทั้งนี้หนึ่งในปัจจัยของการกำหนดความสัมพันธ์ของทั้งสองรัฐในอดีตและยังคงเป็นหัวข้อที่มีการกล่าวถึงในปัจจุบัน คือ การมีประวัติศาสตร์ร่วมกันของบรรพบุรุษชาวรัสเซียและยูเครนในอาณาจักรเคียฟรุส (Kievan Rus) โดยหากพิจารณาบทบาทที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เคียฟซึ่งปัจจุบันเป็นเมืองหลวงของยูเครนเคยเป็นเมืองหลวงที่มีความสำคัญของอาณาจักรดังกล่าว สอดคล้องกับบันทึกประวัติศาสตร์หรือ “Повесть временных лет” (Russian Primary Chronicle) ซึ่งโอเล็ก (Oleg) ผู้ปกครองในขณะนั้นได้กล่าวถึงเมืองเคียฟว่าเป็น “แม่แห่งเมืองต่างๆ ของรัสเซีย” (Минаева, 2022) สะท้อนถึงการได้รับมรดกทางประวัติศาสตร์ของบรรพบุรุษชาวยูเครนที่มาจากอาณาจักรเคียฟรุส

แต่อย่างไรก็ดี ก่อนการย้ายเมืองหลวงมายังเมืองเคียฟของอาณาจักรเคียฟรุส ชาวสลาฟได้เชิญชาวไวคิงนามว่ารูริก (Rurik) มาเป็นผู้ปกครองคนแรกในเมืองซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ที่รัสเซีย โดยมีการอ้างอิงหลักฐาน บ้างก็ว่าในเมืองนอฟโกรอด (Novgorod) บ้างก็ว่าเมืองสตารายา ลาโดกา (Staraya Ladoga) (Минаева, 2022) ในแง่ดังกล่าวสามารถตีความได้ว่าบรรพบุรุษของชาวรัสเซียในปัจจุบันล้วนมีประวัติศาสตร์ร่วมกับบรรพบุรุษของชาวยูเครนสืบเนื่องจากปัจจัยด้านที่ตั้งของเมืองสำคัญต่างๆ ข้างต้น ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าการพิจารณาเพียงที่ตั้งในอดีตที่อิงกับสถานที่ในปัจจุบันเพียงอย่างเดียวยังเป็นเรื่องที่ระบุได้ยากถึงสถานที่ที่เป็นเจ้าของชาติพันธุ์นั้นๆ เนื่องจากในอดีตยังไม่มีกำหนดอัตลักษณ์ความเป็นชาติและเส้นแบ่งเขตแดนประเทศของชาวรัสเซียและชาวยูเครน เปิดโอกาสให้บรรพบุรุษของทั้งสองชาติสามารถเดินทางและอยู่อาศัยในเมืองต่างๆ ของอาณาจักรได้อย่างไม่เป็นอุปสรรค

นอกจากบริบทด้านที่ตั้ง ข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากรัสเซียยังมีการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนที่มีความเชื่อมโยงกันทางชาติพันธุ์ของทั้งสองชาติ กล่าวคือ ชาวรัสเซียและชาวยูเครนล้วนจัดเป็นชาวสลาฟตะวันออก โดยมีนัยยะว่าทั้งสองชนชาติมีความเป็นพี่น้องกันในทางประวัติศาสตร์ (Аванесова & Иванова, 2015) ในขณะที่นักวิชาการและนักประวัติศาสตร์ชาวยูเครนมีความเห็นแย้งในเรื่องดังกล่าว โดยสามารถแบ่งได้เป็นสองมุมมองหลัก มุมมองแรก คือ ชาวยูเครนไม่จัดอยู่ในกลุ่มของชาวสลาฟ โดยพยายามอ้างอิงหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อมูลดังกล่าว เพื่อเป็นการระบุว่าชาวยูเครนมีความเชื่อมโยงกับชาติพันธุ์เคิร์ดของยุโรป

ในขณะที่อีกมุมมองหนึ่งแม้ว่าจะให้ข้อสรุปว่าเป็นชาวสลาฟ แต่ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่าชาวยูเครนเป็นต้นกำเนิดหลักของชาวสลาฟ (Михайленко, 2017) มุมมองเห็นต่างของนักวิชาการยูเครนจากการปฏิเสธการเป็นส่วนหนึ่งหรือมีลักษณะร่วมกับชาวรัสเซียเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนในระดับรัฐที่ไม่ราบรื่น ประกอบกับเหตุการณ์ในบริบทของประวัติศาสตร์บาดแผลด้านความสัมพันธ์ของทั้งสองชาติในยุคสมัยจักรวรรดิรัสเซีย อาทิ การล่าอาณานิคมหรือการออกประกาศวาลูเยฟ (The Valuev Circular) และประกาศเอมส์ (Ems Ukaz) ในการห้ามเผยแพร่ภาษายูเครนในวงการวรรณกรรม ศาสนา และการศึกษา (Таирова-Яковлева, 2013, c. 55) ความสัมพันธ์ในยุคสหภาพโซเวียต อาทิ ภาวะทุพภิกขภัยที่เกิดจากการปล่อยให้ออดอยากหิวโหย (Holodomor) ในช่วง ค.ศ. 1932-1933 ส่งผลให้ชาวยูเครนล้มตายเป็นจำนวนมาก (Касьянов, 2013, c. 277) ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายด้านความสัมพันธ์ของรัสเซียกับยูเครนไม่สามารถหลีกเลี่ยงปัจจัยด้านตัวผู้นำได้

ในห้วงเวลาหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ประธานาธิบดียูเครนเป็นหนึ่งในกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนความสัมพันธ์กับรัสเซียและประเทศต่าง ๆ โดยเป็นที่สังเกตว่าผู้นำยูเครนแต่ละยุคมักให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือและเข้าหากลุ่มประเทศยุโรปตะวันตกไม่ว่าจะเป็นสหภาพยุโรปและองค์การนาโตซึ่งพร้อมที่จะสนับสนุนอย่างไม่มีเงื่อนไขในระหว่างช่วง ค.ศ. 1990 ถึงต้น ค.ศ. 2000 (Хмылев, 2010, c. 137) ในขณะที่บทบาทกับประเทศรัสเซียเริ่มถอยห่างอย่างเห็นได้ชัดภายหลังการได้รับชัยชนะจากการปฏิวัติสีส้มและการขึ้นครองอำนาจของประธานาธิบดียูเซนโก (Viktor Yushchenko) ในช่วง ค.ศ. 2004 ผู้นำยูเครนได้เลือกเส้นทางแบบยุโรปเป็นต้นแบบในทิศทางการพัฒนาประเทศและตั้งคำถามถึงการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหภาพยุโรปและองค์การนาโต (Хмылев, 2010, c. 137) เป้าหมายในการผลักดันยูเครนเพื่อการพัฒนาในทิศทางแบบตะวันตกยังคงได้รับการสานต่อถึงเซเลนสกี (Volodymyr Zelenskyy) ประธานาธิบดียูเครนที่เข้าดำรงตำแหน่งในช่วง ค.ศ. 2019 ส่วนความสัมพันธ์กับรัสเซียอยู่ในจุดที่ตกต่ำ พิจารณาได้จากจุดยืนในการให้ความสำคัญกับสหรัฐอเมริกาในฐานะพันธมิตรหลักเพื่อการคว่ำบาตรและเอาชนะรัสเซียจากการรุกรานในดินแดนดอนบาสและไครเมีย (Офіс Президента України, 2019)

ในฝ่ายของรัสเซีย ปัจจัยที่สำคัญต่อทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนคือผู้นำประเทศซึ่งปัจจุบันอยู่ภายใต้การนำของวลาดิมีร์ ปูติน (Vladimir Putin) ผู้มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวกับยูเครน อาทิ การประกาศคำปราศรัยในปฏิบัติการทางทหารในยูเครนเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 ด้วยเหตุผลด้านความมั่นคง การปกป้องผู้คนจากนีโอนาซี และอื่นๆ (Президент России, 2022) และหนึ่งในถ้อยคำของผู้นำที่กล่าวถึงบริบทความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนปรากฏอย่างเด่นชัดในบทความผู้นำเรื่อง “ว่าด้วยความเป็นหนึ่งเดียวกันทางประวัติศาสตร์ของชาวรัสเซียและยูเครน” (Об историческом единстве русских и украинцев) (Путин, 2021) ถือเป็นการกล่าวถึงบริบททางประวัติศาสตร์ของทั้งสองชนชาติเพื่อสร้างการรับรู้ให้กับผู้รับสารทั้งชาวรัสเซีย ชาวยูเครน และประชาคมโลก ท่ามกลางวิกฤตการณ์ความขัดแย้งและการไม่ลงรอยระหว่างรัสเซียกับยูเครนก่อนการก้าวไปสู่ภาวะสงครามในปีถัดมา ผู้วิจัยเลือกศึกษา วาทกรรม “ว่าด้วยความเป็นหนึ่งเดียวกันทางประวัติศาสตร์ของชาวรัสเซียและยูเครน” เนื่องจากเป็นบทความที่แสดงถึงทัศนะและมุมมองของผู้นำรัสเซียที่มีต่อยูเครนได้อย่างเด่นชัด ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์เพื่อมาสนับสนุนความคิดความเชื่อของผู้เขียน การนำเสนอมุมมองของผู้นำรัสเซียที่มีต่อยูเครน และหลายประเทศในโลกตะวันตกซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียที่มีต่อยูเครนและประเทศอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยูเครนและบริบทความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน

บทความนี้เน้นศึกษาวาทกรรมด้านความสัมพันธ์ที่ปรากฏในบทความของปุตินผ่านแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในฐานะกรอบแนวคิดในการศึกษา เนื่องจากเป็นแนวคิดและทฤษฎีที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาในฐานะสิ่งประกอบสร้างความหมายและความคิดกับปรากฏการณ์ทางสังคมและอำนาจที่แฝงอยู่ในวาทกรรมได้อย่างเด่นชัด มีการให้ความสำคัญกับมิติทางภาษาและมิติทางสังคมอย่างเท่าเทียมกัน เนื่องจากทั้งสองมิติส่งอิทธิพลซึ่งกันและกัน การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการศึกษาในรูปแบบสหสาขาที่เปิดโอกาสให้เกิดความเข้าใจไม่เพียงในมิติทางภาษา แต่ยังเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมเพื่อให้ผู้คนได้ตระหนักถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการใช้ภาษา (กฤษดาพรรณ หงส์ลดารมภ์, 2543, น. 17; Goodard, 1998) เนื่องจากภาษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความคิดและความเชื่อของผู้คนในสังคม (Fairclough, 1996) ตัวภาษาที่ใช้ในการสื่อสารมีการสร้างและถูกเลือกสรรอย่างเป็นระบบเพื่อเป้าประสงค์บางประการ (Halliday & Matthiessen, 2004, pp. 29-30) การศึกษาวาทกรรมของวลาดีมีร์ ปุตินในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างชาวรัสเซียกับยูเครนผ่านแนวคิดดังกล่าวจึงสามารถสะท้อนมุมมองที่ปรากฏทั้งในตัวภาษาและสิ่งที่อยู่เบื้องหลังภาษา เพื่อสร้างการรับรู้วาทกรรมของผู้นำรัสเซียซึ่งสามารถเป็นกรณีศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับสังคม ตลอดจนบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในกระบวนการผลิต การกระจาย และการบริโภคตัวของบทความของวลาดีมีร์ ปุติน
- 2.2 เพื่อศึกษาวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนผ่านกลวิธีทางภาษาในบทความของวลาดีมีร์ ปุติน
- 2.3 เพื่อศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน

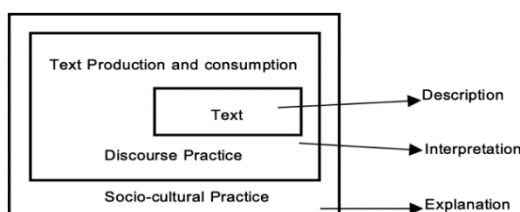
3. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

คำว่า “discourse” ในภาษาอังกฤษถูกนำเสนอในภาษาไทยด้วยคำว่า “วาทกรรม” และมีคำนิยามในสองลักษณะทั้งจากมุมมองทางภาษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ กรณียาชาศาสตร์ หมายถึง “ภาษาที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าประโยคและอนุพากย์” (Stubbs, 1983, p. 1) วาทกรรมในบริบทดังกล่าวสามารถแทนที่ด้วยคำว่า “สัมพันธสาร” ซึ่งถูกเสนอโดยยอมารา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ คำว่า “ปริจเฉท” โดยเพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์ หรือคำว่า “ระบบข้อความ” โดยชลธิชา บำรุงรักษ์ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 2) ในขณะที่มิติทางสังคมศาสตร์มีความเชื่อมโยงกับภาษาศาสตร์ กล่าวคือ วาทกรรมมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำทางสังคมที่ปรากฏขึ้นจากถ้อยคำพูดของบุคคล โดยถ้อยคำสามารถสร้างความหมายและชุดความคิดที่ส่งผลกระทบต่อวิถีปฏิบัติและการกระทำทางสังคม (จันทิมา อังคพนิชกิจ, 2561, น. 19) บริบทความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับโครงสร้างทางสังคมมีลักษณะของ

การที่ปัจจัยหนึ่งมีผลต่อปัจจัยหนึ่ง สอดคล้องกับมุมมองของแฟร์คลัฟและวอดัก (Fairclough & Wodak, 1997, p. 48) ที่กล่าวว่า “วาทกรรมถูกกำหนดโดยสถานการณ์ สถาบัน ตลอดจนโครงสร้างทางสังคม และในขณะเดียวกัน วาทกรรมเองก็กำหนดสถานการณ์ สถาบัน และโครงสร้างทางสังคมด้วยเช่นกัน”

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) เป็นหนึ่งในแนวคิดทฤษฎีที่มุ่งศึกษา วิเคราะห์วาทกรรมอันประกอบขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับโครงสร้างทางสังคม ภาษาจัดเป็นทรัพยากร สำคัญที่ผู้กระทำทางสังคมใช้ “ในกระบวนการปฏิสังสรรค์ (Interaction) ทำการปะทะประสาน (Articulation) เพื่อผลิตสร้าง (Production) ปฏิบัติการทางสังคมขึ้นมาใหม่” (สามชาย ศรีสันต์, 2557, น. 71) ในกรอบการศึกษา วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995a) ประกอบขึ้นจาก 3 มิติที่สำคัญดังต่อไปนี้ 1) ตัวบท (Text) 2) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) และ 3) วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Practice) ตามที่ปรากฏในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1. วาทกรรมและกรอบมิติทั้งสาม (ที่มา: Fairclough, 1995b, p. 59)

ในมิติที่หนึ่ง ด้านตัวบท (Text) หมายถึง ภาษาเขียนหรือภาษาพูดที่ผ่านการสร้างข้อความแบบต่อเนื่อง และสัมพันธ์กัน จัดเป็นองค์ประกอบที่เล็กที่สุดของวาทกรรม โดยสามารถพิจารณาได้จากคำศัพท์ อนุประโยค การเชื่อมโยงความ ตัวบทมีหน้าที่ในการเรียบเรียงความ ถ่ายทอดความคิด ระบบความรู้ ความเชื่อ หรืออุดมการณ์ต่างๆ (Fairclough, 2003; Halliday, 1978) มิติที่สอง คือ วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) ซึ่งเป็นกระบวนการในการผลิต การแพร่กระจาย และการบริโภค โดยพิจารณาว่าใครเป็นผู้ผลิต มีรูปแบบ การเผยแพร่ในรูปแบบใดที่ทำให้สามารถรับรู้ถึงความรู้ ความคิด หรืออุดมการณ์ที่ผ่านการผลิตซ้ำและผ่านการปรับปรุงไปเป็นรูปแบบใหม่ และมิติที่สาม คือ วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Practice) เป็นความสัมพันธ์แวดล้อมในทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับตัวบท โดยพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างภาษา สื่อ และสภาพแวดล้อมว่ามีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร วาทกรรมจึงเรียกได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคม

ในงานวิจัยนี้เน้นการนำเสนอผลการศึกษาทั้งสามมิติ กล่าวคือ ในมิติด้านตัวบท ศึกษาวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในบทความของวลาดิเมียร์ ปูตินที่นำเสนอวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริบทประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน ในมิติที่สอง พิจารณาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเพื่อทราบถึงการผลิตและการแพร่กระจายตัวบทที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน และในมิติที่สาม หรือวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม นำเสนอสถานการณ์หรือปัจจัยทางสังคมที่มีความเชื่อมโยงกับวาทกรรมข้างต้น

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

งานวิจัยในกรอบของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแวดวงวิชาการไทยได้รับการศึกษาในหลากหลายลักษณะ อาทิ การศึกษาผ่านสื่อมวลชนจาก “ชุดความคิดที่ปรากฏในวาทกรรมเรื่องตลก

ในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต” (สุนทรี โชติติติก, 2564) ที่ประกอบไปด้วย 9 ชุดความคิด เช่น ชุดความคิดเกี่ยวกับชาติ คนจน ทหาร ความเป็นหญิงและชาย เป็นต้น โดยถูกผลิตขึ้นในภาวะสังคมที่มีรอยต่อก่อนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง การศึกษา “ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนพระสงฆ์ผู้กระทำผิดในวาทกรรมข่าวออนไลน์” (ยุทธการ ปัทมโรจน์ และศิริพร ภักดีผาสุข, 2565) โดยผลการศึกษประกอบไปด้วยตัวแทนพระสงฆ์ผู้กระทำผิด 3 ภาพหลักผ่านกลวิธีทางภาษาต่างๆ เช่น การใช้คำเรียก การใช้มูลบท เป็นต้น “การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในรายการ “ศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน”” (กฤษณะโชติ บัวหล้า, 2564) พบวาทกรรม 5 ชุด อาทิ ตัวบทในการสร้างการยอมรับในระดับนานาชาติ ตัวบทในการต่อต้านการทุจริต และปกป้องความมั่นคงของชาติ การศึกษา “แนวคิด “โชคชะตาร่วมกันสำหรับจีน-อาเซียน” ในสถานการณ์แพร่ระบาดโควิด-19: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ว่าด้วยการรายงานข่าวภาษาจีน” (เหยา ซือฉี, 2565) ตัวบทประกอบไปด้วยการใช้กลวิธีทางภาษาแบบการใช้คำหรือกลุ่มคำและการแสดงทัศนภาวะ

ในการทบทวนวรรณกรรมความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนในแวดวงวิชาการรัสเซีย พบการศึกษาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของทั้งสองชาติที่มีจุดร่วมกันในด้านชาติพันธุ์ที่อยู่ในกลุ่มของชาวสลาฟตะวันออกซึ่งถึงเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเชิงเอกภาพด้านชาติพันธุ์ ตรงกันข้ามกับอุดมการณ์ของความแตกต่างที่สามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ทางการเมืองในเชิงลบได้ ในยุคปัจจุบันเนื่องด้วยปัจจัยทางการเมืองในยูเครนทำให้บริบทความสัมพันธ์ของรัสเซียและยูเครนเผชิญกับความท้าทายและซับซ้อนมากขึ้น (Алексеев & Немеина, 2014) แม้ว่าจะมีจุดร่วมทางประวัติศาสตร์ของทั้งสองชาติในช่วงแรก แต่กระบวนการในการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ชาวรัสเซียและยูเครนเริ่มต้นขึ้นหลังจากการเข้าพิชิตอาณาจักรเคียฟรุสของชาวมองโกลตาตาร์ ด้วยระบบของรัฐที่แตกต่างส่งผลถึงกระบวนการสร้างชาติของทั้งสองชนชาติ การก่อตัวขึ้นของรัฐชาติสมัยใหม่พัฒนาอย่างเด่นชัดในกลางศตวรรษที่ 19 ในขณะที่ยูเครนประสบปัญหาในช่วงเวลาดังกล่าวและเริ่มพัฒนารัฐชาติอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงท้ายของศตวรรษที่ 20 (Аванесова & Иванова, 2015)

บริบทของความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนสามารถศึกษาได้ผ่านมุมมองหรือทัศนคติของชาติหนึ่งที่มีต่อชาติหนึ่งหรือทัศนคติที่มีต่อตนเอง โดยพบการศึกษามุมมองของชาวรัสเซียที่มีต่อชาวยูเครนในหลายลักษณะ ได้แก่ นิสัยที่มีความเกลียดชัง ความมั่นใจในตัวเอง ความซื่อสัตย์ การผสมผสานระหว่างความซื่อสัตย์กับการมีวิริยะอุตสาหะ (Беляков, 2015) ในขณะที่งานวิจัยที่ศึกษามุมมองของตนเองด้านชาติพันธุ์ของผู้อยู่อาศัยในรัสเซียที่มีต่ออัตลักษณ์แบบรัสเซียและยูเครน พบว่าสิ่งที่สะท้อนตัวตนของความเป็นรัสเซียคือภาษารัสเซีย แต่อย่างไรก็ตามผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 55 ไม่สามารถระบุลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของรัสเซียและยูเครนที่มีในตัวเองได้ ไม่ว่าจะเป็นประเพณีของครอบครัว ลักษณะอุปนิสัย อัตลักษณ์ทางอาหาร อันเป็นผลมาจากการผสมผสานของสองชาติพันธุ์ มีเพียงคนส่วนน้อยร้อยละ 15 ที่สามารถแยกแยะลักษณะของรัสเซีย (การมีความเป็นกลางทางอารมณ์ ความรับผิดชอบ ความกล้าหาญ การทำงานหนัก) ออกจากลักษณะของยูเครน (การเปิดกว้าง อารมณ์ที่ดูสดใส ความซื่อสัตย์ ทรัพยากรดี) ได้ (Бубликов & Ермак, 2022) งานวิจัยที่ศึกษาการรับรู้ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันของชาวสลาฟตะวันออกพบว่าชาวรัสเซียมีการรับรู้ความรู้สึกดังกล่าวที่ใกล้ชิดกับชาวเบลารุสมากกว่าชาวยูเครน (Пузанова, Филиппов, & Филиппов, 2017) ทัศนะข้างต้นมีความเชื่อมโยงกับสถานการณ์ทางการเมืองและสังคมของทั้งสองประเทศอย่างมีนัยยะสำคัญ

จากการพิจารณางานวิจัยที่ศึกษาบทบาททางนโยบายที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน พบการศึกษากาใช้นโยบายทางภาษาในยูเครน โดยในช่วงหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ทางยูเครนเน้นนโยบายหนึ่งภาษาหนึ่งประเทศเพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นชาติและเป็นสิ่งที่ใช้เพื่อการต่อสู้

ทางการเมืองในบริบทที่ภาษารัสเซียยังมีอิทธิพลอยู่ก่อนหน้านี้ในประเทศ การยกเลิกการใช้ภาษาอื่นๆ ในภูมิภาคช่วง ค.ศ. 2014 เป็นสาเหตุหนึ่งของความขัดแย้งและการปะทะกันระหว่างรัสเซียกับยูเครน (Плотников, 2023) ในบริบทการตัดสินใจและดำเนินนโยบายจากปัจจัยด้านตัวผู้นำรัสเซียพบการศึกษามุมมองของวลาดิมีร์ ปูติน ในบทความ “ว่าด้วยความเป็นหนึ่งเดียวกันทางประวัติศาสตร์ของชาวรัสเซียและยูเครน” โดยวิเคราะห์ผ่านมุมมองทางประวัติศาสตร์ถึงการมีจุดร่วมกันของทั้งสองชนชาติ การปกป้องชาวยูเครนในการนับถือคริสต์ออร์ทอดอกซ์จากโปแลนด์ที่นับถือคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก การให้การสนับสนุนยูเครนทางเศรษฐกิจหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต การกล่าวถึงผู้นำและกลุ่มทางการเมืองของยูเครนที่นำประเทศสู่สภาวะวิกฤต (Рожковский, 2022)

งานวิจัยต่างๆ ข้างต้นนำเสนอบริบทความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนที่หลากหลายทั้งมิตินโยบาย ปรากฏการณ์ทางสังคม ความคิดหรือทัศนคติ ตลอดจนการวิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ครอบคลุมถึงงานที่ศึกษามุมมองของผู้นำรัสเซียผ่านบทความ แต่ยังไม่พบการศึกษามุมมองของผู้นำรัสเซียด้านความสัมพันธ์ผ่านแนวคิดทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การศึกษาในประเด็นดังกล่าวจึงสามารถช่วยเปิดมุมมองการรับรู้วาทกรรมของผู้นำรัสเซียที่มีต่อบริบทความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนได้

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน ปัจจัยที่เชื่อมโยงทั้งสองชนชาติเข้าด้วยกันและบริบทของความขัดแย้ง

2. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยคต่างๆ ที่สะท้อนวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนที่ปรากฏในบทความของวลาดิมีร์ ปูติน เรื่อง “ว่าด้วยความเป็นหนึ่งเดียวกันทางประวัติศาสตร์ของชาวรัสเซียและยูเครน” (On the Historical Unity of Russians and Ukrainians) (Путин, 2021) ในภาษารัสเซียที่มีการเผยแพร่เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม ค.ศ. 2021 ทางเว็บไซต์ทางการของรัฐบาลรัสเซียเพียงบทความเดียว บทความมีความยาว 5,350 คำ 88 ย่อหน้า มีสาระสำคัญในฐานะบทความทางประวัติศาสตร์ของผู้นำรัสเซียท่ามกลางสถานการณ์ความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนทางการเมือง

3. เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่มาของบทความเพื่อเข้าถึงการผลิตและการกระจายตัวบท รวมถึงนโยบายต่างๆ ของวลาดิมีร์ ปูติน ผู้นำรัสเซียที่มีผลต่อวาทกรรมประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) เพื่อเข้าใจถึงกระบวนการผลิตและการกระจายตัวของบทความของวลาดีมีร์ ปูติน ผู้นำรัสเซีย โดยในขั้นตอนดังกล่าวจะศึกษาถึงที่มาของการสร้างบทความของผู้นำรัสเซียว่าถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร มีที่มาที่ไปอย่างไร ได้รับการเผยแพร่ผ่านช่องทางใด มีผู้เข้าถึงข้อมูลเป็นใคร ในสัดส่วนเท่าใด

2. วิเคราะห์ตัวบท (Text) ผ่านการศึกษากลวิธีทางภาษาเพื่อใช้ในการสื่อความถึงวาทกรรมในบริบทประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน การวิเคราะห์และนำเสนอกลวิธีทางภาษา พิจารณาคำต่าง ๆ ที่ผู้เขียนบทความสร้างขึ้นว่ามีลักษณะเช่นใด อาทิ การใช้ถ้อยคำหรือวลีที่สนับสนุนและส่งเสริมยูเครนของรัสเซีย โดยสามารถพบตัวอย่าง ได้แก่ ไม่มีนโยบายต่อต้านยูเครน เคารพภาษาและประเพณีของชาวยูเครน การใช้มูลบทเพื่อสื่อสารถึงความรู้ ความเชื่อที่เกิดขึ้นอยู่ก่อนแล้วโดยไม่จำเป็นต้องเอ่ยถึงสิ่งดังกล่าวโดยตรง ตัวอย่างเช่น “ในยุคโซเวียตชาวยูเครนได้เคยดำรงตำแหน่งที่สำคัญที่สุด” เป็นมูลบทที่หยิบยกมาเพื่อสนับสนุนวาทกรรมการมีจุดร่วมทางประวัติศาสตร์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนของผู้นำรัสเซีย

3. วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Practice) เพื่อศึกษาปัจจัยทางสังคมและการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน โดยศึกษาปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย เอกลักษณ์ของชาวยูเครนที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลและชนชั้นนำในประเทศของตน หรือปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพล ได้แก่ ปรากฏการณ์ของภูมิรัฐศาสตร์ในดินแดนยูเรเชียและตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ

5. ผลการวิจัย

5.1 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของบทความผู้นำรัสเซีย

การศึกษาวาทกรรมในบริบทประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนนี้ปรากฏในบทความของวลาดีมีร์ ปูติน เรื่อง “ว่าด้วยความเป็นหนึ่งเดียวกันทางประวัติศาสตร์ของชาวรัสเซียและยูเครน” และถูกเผยแพร่โดยสำนักงานประธานาธิบดีแห่งรัสเซีย (Office of the President of Russia) การวิเคราะห์วิถีการปฏิบัติทางวาทกรรมจึงอยู่บนพื้นฐานของบทความและช่องทางในการเผยแพร่ดังกล่าว

บทความ “ว่าด้วยความเป็นหนึ่งเดียวกันทางประวัติศาสตร์ของชาวรัสเซียและยูเครน” (“Об историческом единстве русских и украинцев” ในภาษารัสเซีย และ “Про історичну єдність росіян та українців” ในภาษายูเครน) เป็นหนึ่งในแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่ผ่านการรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ หลักฐานประกอบการเขียนบทความดังกล่าวของผู้นำรัสเซียมีทั้งสิ้น 242 ฉบับ อ้างอิงจากเอกสารจดหมายเหตุทั้งของรัสเซียและยูเครนที่มีการเผยแพร่ในศตวรรษที่ 11-20 ที่บันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ร่วมกันของชาวรัสเซียและชาวยูเครน ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ช่วงเวลา

ของความยากลำบาก ช่วงเวลาที่ได้รับชัยชนะร่วมกันผ่านมุมมองแบบวัตถุนิยมและอัตวิสัย (Государственный архив РФ, 2023) บทความดังกล่าวใช้เวลาในการเขียน 12 วันโดยวลาดิมีร์ ปูติน ประธานาธิบดีรัสเซียผู้ซึ่งไม่จัดเป็นนักประวัติศาสตร์ตามวุฒิการศึกษา แต่เป็นนักกฎหมายและจบการศึกษาระดับปริญญาเอกในสาขาเศรษฐศาสตร์ (Meduza, 2021) อาจกล่าวได้ว่าประสบการณ์การใช้ชีวิต การรับรู้เรื่องราวของโลกของผู้นำล้วนมีส่วนในการผลักดันมุมมองทางความคิด การตีความบริบททางประวัติศาสตร์ในบทความนี้ได้ มุมมองทางความคิดของผู้นำข้างต้นสอดคล้องกับค่านิยมของคำว่าอุดมการณ์ของปูตินซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อลัทธิปูติน (Putinism) ฝ่ายตะวันตก (สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น) ให้ความหมายอุดมการณ์ข้างต้นในเชิงลบ โดยสื่อความถึงความคิดในรูปแบบการปกครองแบบชาตินิยมและเผด็จการซึ่งตรงข้ามกับค่านิยมประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมของตะวันตก ในขณะที่ชาวรัสเซียหลายภาคส่วนมีมุมมองที่ต่างออกไป กล่าวคือ เป็นอุดมการณ์ที่เน้นการสร้างอนาคตตามมาตรฐานใหม่ การยึดถือประชาธิปไตยในรูปแบบเฉพาะของชาวรัสเซีย การให้ความสำคัญกับอำนาจอธิปไตยและมาตรฐานการครองชีพที่สูง (Милошевич, 2009) สิ่งที่เชื่อมโยงมุมมองของทั้งสองทิศทางคือ ความคิดความเชื่อของผู้นำมีลักษณะเฉพาะตัว

กระบวนการในการกระจายตัวของบทความผู้นำรัสเซียเชื่อมโยงกับสำนักงานประธานาธิบดีแห่งรัสเซีย โดยมีการเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ kremlin.ru ที่เปิดให้บริการตั้งแต่ ค.ศ. 2000 และให้บริการในรูปแบบสองภาษา คือ ภาษารัสเซียและภาษาอังกฤษ เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลการทำงานของประธานาธิบดีรัสเซีย บันทึกเหตุการณ์สำคัญ ข้อความเอกสารที่ผ่านการลงนามโดยประมุขของรัฐ รูปภาพ วิดีโอ ตลอดจนข่าวสารปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับผู้นำรัสเซีย ในช่วง ค.ศ. 2009 มีการปรับปรุงข้อมูลเว็บไซต์ในรูปแบบใหม่และขยายฐานการให้บริการที่ครอบคลุมการบริการที่มากขึ้น อาทิ ข้อมูลในรูปแบบแอปพลิเคชันทางโทรศัพท์ บริการ SMS แจ้งเตือน การให้บริการผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย บริการส่งข้อความถึงประธานาธิบดี เป็นต้น (Президент России, 2009) อาจกล่าวได้ว่าฐานข้อมูลสำนักงานประธานาธิบดีแห่งรัสเซียเป็นช่องทางสำคัญหลักในการนำเสนอและสื่อสารอุดมการณ์ ความคิดความเชื่อ การเรียกความศรัทธาจากประชาชนในประเทศได้ รูปแบบการนำเสนอจึงเน้นการสนับสนุนนโยบายหลักของประธานาธิบดีเป็นสำคัญ

ในกรณีของบทความ “ว่าด้วยความเป็นหนึ่งเดียวกันทางประวัติศาสตร์ของชาวรัสเซียและยูเครน” นอกจากจะมีการนำเสนอในภาษารัสเซียแล้วยังมีการแปลเป็นภาษายูเครนและภาษาอังกฤษ กลุ่มเป้าหมายหลักในการผลิตตัวหนังสือไม่เพียงจำกัดอยู่แค่ในรัสเซียหรือผู้ที่รู้ภาษารัสเซียเท่านั้น กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญประกอบไปด้วยพลเมืองชาวรัสเซีย (รวมถึงผู้ที่อาศัยอยู่ในแหลมไครเมีย) พลเมืองชาวยูเครน ประชาชนจากสาธารณรัฐประชาชนดอนเนตสค์ (Donetsk People's Republic) และสาธารณรัฐประชาชนลูฮันสค์ (Luhansk People's Republic) นักการเมืองจากประเทศตะวันตก รวมถึง “ผู้ให้การสนับสนุนผู้นำและคณะบริหารของยูเครน” (ตามคำเรียกของวลาดิมีร์ ปูติน) (Пожжовский, 2022, с. 50-51) ในขณะที่เว็บไซต์ kremlin.ru ของสำนักงานประธานาธิบดีแห่งรัสเซียมีกลุ่มเป้าหมายเป็นสามกลุ่มหลักที่สำคัญ คือ 1) นักข่าวและสื่อมวลชนจำนวนร้อยละ 40 2) ผู้ชมชาวรัสเซียและชาวต่างชาติร้อยละ 50 และ 3) กลุ่มพนักงานข้าราชการจำนวนร้อยละ 10 (AIC, 2021) กลุ่มเป้าหมายข้างต้นสะท้อนถึงผู้รับสารในวงกว้างทั้งชาวรัสเซีย ชาวยูเครน และชาวต่างชาติอื่นๆ

5.2 การวิเคราะห์ตัวบทในบริบทประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน

จากการวิเคราะห์ตัวบทในประโยคต่างๆ ที่ปรากฏในบทความของวลาดีมีร์ ปูติน ผู้นำรัสเซีย ผู้วิจัยพบ 5 วาทกรรมหลักที่สำคัญเกี่ยวกับบริบทความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน แต่ละวาทกรรมจะมีการพิจารณาในแง่ความหมายที่โดดเด่นที่สอดคล้องกับชื่อของวาทกรรมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้คำศัพท์และเจตนาของผู้ส่งสาร สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

5.2.1 วาทกรรมการมีจุดร่วมทางประวัติศาสตร์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน

วาทกรรมนี้นำเสนอจุดร่วมทางประวัติศาสตร์ของชาวรัสเซียกับยูเครนเป็นสำคัญในหลายยุคหลายสมัย ความเหมือนกันของทั้งสองชาติในมิติทางศาสนา ในหลายกรณีวลาดีมีร์ ปูตินย้ำถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันของทั้งสองชาติที่สามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกให้กับทั้งสองรัฐได้ วาทกรรมดังกล่าวมีการนำเสนอตัวบทผ่านกลวิธีทางภาษาต่างๆ ได้แก่ การใช้ถ้อยคำหรือวลีเฉพาะ การใช้ ضمณบ

5.2.1.1 การใช้ถ้อยคำหรือวลีที่แสดงถึงจุดร่วมทางประวัติศาสตร์ของรัสเซียและยูเครน

- (1) “Славянские и другие племена на громадном пространстве от Ладоги, Новгорода, Пскова до Киева и Чернигова-были объединены одним языком (сейчас мы называем его древнерусским)”.

“ชาวสลาฟและเผ่าอื่นๆ ในพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาล (ตั้งแต่เมืองลาโดกา นอฟโกรัด ปัสคอฟ ถึงเมืองเคียฟ เซอร์นิกอฟ) รวมกลุ่มเข้าด้วยกันด้วยภาษาเดียวกัน (ตอนนี้พวกเราเรียกภาษานี้ว่าภาษารัสเซียโบราณ)” (ย่อหน้าที่ 4 บรรทัดที่ 2-4)

- (2) “Язык литературный обогащался за счёт народного. Огромную роль здесь сыграли Иван Котляревский, Григорий Сковорода, Тарас Шевченко. Их произведения являются нашим общим литературным и культурным достоянием”.

“ภาษามาตรฐานได้รับการพัฒนาจนสมบูรณ์จากภาษาท้องถิ่นและผู้ที่มีบทบาทสำคัญ คือ อีวาน โคทเลียเรฟสกี (Ivan Kotlyarevsky) กรีกอรี สโคโวโรดา (Grigory Skovoroda) และ ทารัส เชฟเชนโก (Taras Shevchenko) ผลงานของพวกเขาคือ มรดกทางวรรณกรรมและวัฒนธรรมร่วมกันของเรา” (ย่อหน้าที่ 23 บรรทัดที่ 2-5)

- (3) “То есть в обращениях и к польскому королю, и к русскому царю запорожцы называли, определяли себя русскими православными людьми”.

“กล่าวคือ ในช่วงของการติดต่อกับกษัตริย์โปแลนด์และซาร์แห่งรัสเซีย พวกคอสแซคซาโปโรเชีย¹ นิยามตัวเองว่าเป็นชาวรัสเซียออร์ทอดอกซ์” (ย่อหน้าที่ 15 บรรทัดที่ 3-4)

¹ คอสแซคซาโปโรเชีย หมายถึง กลุ่มของทหารอิสระบริเวณดนิเปออร์ซึ่งตั้งอยู่ในดินแดนยูเครนในปัจจุบัน มีเขตทหารกระจายตัวอยู่ในภูมิภาคนี้ ไม่ขึ้นตรงต่ออำนาจของรัฐใด (Картаслов, n.d.) นักประวัติศาสตร์รัสเซียมีมุมมองว่าชาวคอสแซคมาจากชาวมาโลรูสเซียที่อพยพหนีมาจากการถูกกดขี่ของชาวโปแลนด์ คอสแซคซาโปโรเชียปรากฏหลักฐานในช่วงปลายศตวรรษที่ 15 ถึงต้นศตวรรษที่ 16 (Широкопад, 2007)

จากตัวอย่างที่ (1)-(2) มีการเลือกใช้ถ้อยคำหรือวลีที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมกันทางประวัติศาสตร์ของชาวรัสเซียและชาวยูเครน ไม่ว่าจะเป็นบริบทของภาษาจากคำว่า *одним языком* “ด้วยการมีภาษาเดียวกัน” สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภาษารัสเซียกับยูเครนที่เป็นส่วนหนึ่งของภาษารัสเซียโบราณในอดีตที่ผู้คนใช้ร่วมกัน หรือในบริบททางวัฒนธรรม ได้แก่ การใช้ถ้อยคำหรือวลีว่า *нашим общим литературным и культурным достоянием* “มรดกทางวรรณกรรมและวัฒนธรรมร่วมกันของเรา” ที่ทำให้เห็นถึงการครองวัฒนธรรมร่วมกันของผู้คนทั้งสองชาติในอดีต และจากตัวอย่างที่ (3) พบถ้อยคำที่แสดงการนิยามตัวเองของกลุ่มคอสมแซคซาโปโรเรียนซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวยูเครนว่าเป็นชาวรัสเซียออร์โธด็อกซ์ แสดงให้เห็นถึงการเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันของผู้คนในอดีตด้วยปัจจัยทางศาสนาโดยเฉพาะคริสต์ออร์โธด็อกซ์ที่เชื่อมคนทั้งสองกลุ่มเข้าด้วยกัน

5.2.1.2 การใช้มูลบท

มูลบทเป็นหนึ่งในกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารถึงความรู้ ความเชื่อ หรือสภาพใดสภาพหนึ่งที่เกิดขึ้นอยู่ก่อนแล้วโดยไม่จำเป็นต้องเอ่ยถึงสิ่งดังกล่าวโดยตรง จากตัวอย่างต่อไปนี้

- (4) “В советский период уроженцы Украины занимали самые значимые, в том числе высшие посты в руководстве единого государства”.

“ในยุคโซเวียตชาวยูเครนได้เคยดำรงตำแหน่งที่สำคัญที่สุด รวมถึงตำแหน่งสูงสุดในฝ่ายบริหารของรัฐบาลแห่งเอกภาพ” (ย่อหน้าที่ 20 บรรทัดที่ 8-9)

- (5) “Современная Украина-целиком и полностью детище советской эпохи. Мы знаем и помним, что в значительной степени она создавалась за счёт исторической России”.

“ประเทศยูเครนในยุคสมัยใหม่เป็นลูกหลานของยุคโซเวียต พวกเราจึงและเข้าใจว่ามันถูกสร้างขึ้นจากประวัติศาสตร์รัสเซียอย่างมีนัยสำคัญ” (ย่อหน้าที่ 44 บรรทัดที่ 1-3)

จากตัวอย่างที่ (4) มีการใช้คำในการบรรยายถึงการได้รับตำแหน่งสำคัญด้านการบริหารของชาวยูเครนในยุคสมัยของสหภาพโซเวียต สอดคล้องกับผู้นำชื่อครุสชอฟ (Nikita Khrushchev) และเบเรชเนฟ (Leonid Brezhnev) ซึ่งได้ทำหน้าที่เป็นเลขาธิการของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียตและมีชีวประวัติที่เชื่อมโยงกับประเทศยูเครนตามคำกล่าวของวลาดิมีร์ ปูตินในบทความนี้ การระบุข้อความข้างต้นเป็นการใช้มูลบทที่สะท้อนให้เห็นว่าก่อนหน้านี้อูเครนมีความสำคัญในประวัติศาสตร์ที่มีร่วมกันของรัสเซียและยูเครนภายใต้กรอบของสหภาพโซเวียต หรือตัวอย่างที่ (5) จากการเลือกใช้คำว่า *детище советской эпохи* “ลูกหลานของยุคโซเวียต” ในการบรรยายถึงประเทศยูเครนในปัจจุบันเป็นมูลบทที่สื่อให้เห็นว่าเหตุการณ์ก่อนหน้านั้นในยุคสมัยของสหภาพโซเวียต ยูเครนมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ร่วมกันกับรัสเซียซึ่งเป็นผู้นำของสหภาพโซเวียต

5.2.2 วาทกรรมการสนับสนุนและส่งเสริมยูเครนของรัสเซีย

วาทกรรมข้างต้นนำเสนอข้อมูลของรัสเซียในสถานะผู้ที่คอยให้การสนับสนุน ส่งเสริมเพื่อให้ยูเครนเป็นประเทศที่เจริญก้าวหน้า นอกจากนี้ยังคอยปกป้องยูเครนจากอันตรายต่างๆ มาตั้งแต่อดีต โดยมีการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย ได้แก่ การใช้คำศัพท์ที่สนับสนุนและส่งเสริมยูเครนของรัสเซีย การใช้มูลบท การใช้สัทบท

5.2.2.1 การใช้ถ้อยคำหรือวลีที่สนับสนุนและส่งเสริมยูเครนของรัสเซีย

- (6) “Россия никогда не была и не будет «анти-Украиной»”.
“รัสเซียไม่เคยและจะไม่มีนโยบายในการ “ต่อต้านยูเครน”” (ย่อหน้าที่ 88 บรรทัดที่ 2-3)
- (7) “Мы с уважением относимся к украинскому языку и традициям. К стремлению украинцев видеть своё государство свободным, безопасным, благополучным”.
“พวกเราเคารพต่อภาษาและประเพณีของชาวยูเครนและพวกเราเคารพต่อความปรารถนาของชาวยูเครนที่จะเห็นประเทศของตนเป็นอิสระ ปลอดภัย และเจริญรุ่งเรือง” (ย่อหน้าที่ 86 บรรทัดที่ 1-2)
- (8) “Российская Федерация признала новые геополитические реалии. И не просто признала, а многое сделала, чтобы Украина состоялась как независимая стран”.
“สหพันธรัฐรัสเซียได้ตระหนักถึงความเป็นจริงทางภูมิรัฐศาสตร์ใหม่และไม่เพียงแต่รับรู้เท่านั้น แต่ยังทำอะไรมากมายเพื่อให้ยูเครนอยู่ในฐานะประเทศเอกราช” (ย่อหน้าที่ 50 บรรทัดที่ 1-2)

จากตัวอย่างที่ (6)-(8) พบการใช้ถ้อยคำด้วยรูปกริยาที่แสดงการให้ความเคารพและการสนับสนุนชาวยูเครนและประเทศยูเครน อาทิ *никогда не была и не будет* “ไม่เคยและจะไม่” (ต่อต้านยูเครน) *с уважением относимся* “ให้ความเคารพต่อ” ประเพณีและภาษายูเครน หรือ *многое сделала* “ทำอะไรมากมาย” โดยเน้นถึงผลลัพธ์ที่นำไปสู่การเป็นประเทศเอกราชและความเจริญรุ่งเรืองของยูเครน ยกตัวอย่างเช่นการสนับสนุนยูเครนในด้านเศรษฐกิจ ทั้งในภาคส่วนพลังงานที่มีการสนับสนุนให้มีการบริโภคก๊าซธรรมชาติในราคาที่ถูกลง หรือการส่งเสริมด้านการค้าระหว่างกันในทั้งสองประเทศ

5.2.2.2 การใช้มูลบท

- (9) “В Российской империи шёл активный процесс развития малороссийской культурной идентичности в рамках большой русской нации, соединявшей великороссов, малороссов и белорусов”.
“ในจักรวรรดิรัสเซียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของมาโลรัสเซีย (Malorussia) ได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ภายใต้ราชวงศ์รัสเซียขนาดใหญ่ที่รวบรวมชาวเวลีโกรัสเซีย (the Velikorussians) ชาวมาโลรัสเซีย² (the Malorussians) และชาวเบลรัสเซีย (Belorussians) เข้าด้วยกัน” (ย่อหน้าที่ 25 บรรทัดที่ 8-10)

จากตัวอย่างที่ (9) พบการใช้ถ้อยคำที่ระบุถึงการที่เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของมาโลรัสเซียได้รับการพัฒนาขึ้นในยุคสมัยจักรวรรดิรัสเซีย ทั้งนี้คำว่า “มาโลรัสเซีย” (Malorussia) ตามประวัติศาสตร์หมายถึงดินแดน

² ชาวมาโลรัสเซีย ตามความหมายของพจนานุกรมภาษารัสเซีย หมายถึง ผู้คนในกลุ่มชาวสลาฟตะวันออกและเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยูเครน (Толковый словарь Ефремовой, 2024) ในขณะที่มุมมองของแหล่งข้อมูลวิชาการยูเครนระบุว่า “มาโลรัสเซีย” เป็นคำที่เกิดหลังคำว่า “ยูเครน” และไม่ใช้ดินแดนทั้งหมดของยูเครนในปัจจุบัน แต่เป็นหนึ่งในชื่อดินแดนประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่ทางตอนกลางและดินแดนทางฝั่งซ้ายของยูเครนที่เรียกว่า Гетманщина หรือ Cossack Hetmanate ในช่วงครึ่งหลังศตวรรษที่ 17-18 (Галушко, 2017)

กาลิเซีย-โวลีนเนีย (Galicia-Volhynia) ในศตวรรษที่ 14-15 และภูมิภาคดินเปอรในศตวรรษที่ 15-16 (Большой Энциклопедический словарь, 2000) ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของยูเครนในปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่ การเน้นถ้อยคำข้างต้นเป็นการใช้มูลบทที่สื่อให้เห็นว่าแม้ว่าจะเป็นช่วงจักรวรรดิรัสเซียซึ่งเป็นยุคสมัยที่มีการล่าอาณานิคม แต่บรรพบุรุษของชาวยูเครนยังคงได้รับการปกป้องเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนจากรัสเซีย โดยจะพบได้จากคำบอกเล่าของบทความดังกล่าวของผู้นำรัสเซีย แม้ว่าในช่วงเวลาจักรวรรดิรัสเซีย ผลงานวรรณกรรมทางการเมืองและสังคมและวรรณกรรมทางศาสนาในภาษายูเครนจะถูกจำกัด เนื่องจากบรรดาผู้นำขบวนการแห่งชาติชาวโปแลนด์นำประเด็นนี้มาใช้เพื่อผลประโยชน์ของตน แต่งานวรรณกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานประพันธ์ร้อยกรอง ผลงานเพลงพื้นบ้านของชาวมอลโดวาและรัสเซียยังได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ต่อไป (Путин, 2021)

5.2.2.3 การใช้สหบท

สหบทเป็นกลวิธีทางภาษาที่ใช้ถ้อยคำแสดงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำให้ถ้อยคำไม่ใช่ของผู้ประพันธ์คนเดียว แต่แฝงความคิดเห็นของผู้ที่ร่วมอยู่ด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง ในกรอบของวาทกรรมการผลิตตัวบทใหม่ ๆ จะปรากฏถ้อยคำหรือตัวบทอื่นที่มีอยู่แล้วก่อนหน้านี้มาซ้ำหรือผลิตซ้ำในตัวบทใหม่ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับผู้ผลิตตัวบท (Fairclough, 1995a, p. 16) โดยพบในตัวอย่างต่อไปนี้

- (10) “В письме в Москву в 1654 году Б. Хмельницкий благодарил царя Алексея Михайловича за то, что он всё Войско запорожское и весь мир православный российский под крепкую и высокую руку свою царскую принять изволил”.

“ในจดหมายที่ส่งไปยังมอสโก ค.ศ. 1654 ปี. ฮเมลนีสกี (B. Khmelnitsky) กล่าวขอบคุณซาร์อเล็กเซย์มิกฮาอีโลวิช (Aleksey Mikhaylovich) ที่รับเอากองทัพคอซแซคซาโปโรเจียนทั้งหมดและอาณาจักรแห่งรัสเซียออร์โธดอกซ์เข้ามาอยู่ในพระหัตถ์ที่แข็งแกร่งและสง่าของพระองค์” (ย่อหน้าที่ 15 บรรทัดที่ 1-3)

จากตัวอย่างที่ (10) พบการใช้สหบทที่แสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาและสถานที่ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ กล่าวคือ มีการอ้างถึงการกระทำและความคิดเห็นของ บี. ฮเมลนีสกี ขุนนางและผู้นำขบวนการทหารแห่งยูเครนคอซแซคที่มีต่อพระเจ้าซาร์ของรัสเซียในขณะนั้น โดยมีการแสดงความขอบคุณต่อพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซียสำหรับการสนับสนุนกองกำลังยูเครนและรับกองกำลังเข้ามาอยู่ภายใต้การดูแลของพระองค์ สะท้อนให้เห็นถึงความคิดเห็นของผู้นำกองทัพยูเครนที่เห็นด้วยและยินดีรับความช่วยเหลือจากรัสเซียท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างยูเครนกับมหาอำนาจโปแลนด์ในขณะนั้น ตัวบทในบทความนี้จึงมีการใช้สหบทของผู้นำรัสเซียในการกล่าวอ้างถึงความคิดและการกระทำของผู้นำกองทัพยูเครนในอดีต เพื่อแสดงให้เห็นว่ารัสเซียตั้งแต่อดีตยังคงมีการส่งเสริมสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือยูเครนมาอย่างต่อเนื่อง

5.2.3 วาทกรรมผู้นำและชนชั้นนำยูเครนในฐานะอุปสรรคของการสานสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน

ปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้นำและชนชั้นนำของประเทศมีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศกับรัฐต่างๆ กรณีของยูเครนจากบริบททางประวัติศาสตร์พบผู้นำและชนชั้นนำที่ให้การสนับสนุนรัสเซียหลายคน อาทิ วิกเตอร์ ยานูโควิช (Viktor Yanukovich) เดนิส ปูซีลิน (Denis Pushilin) เลโอนิด ปาเซชนิก (Leonid Pasechnik) เซอร์เกย์ อักเซียวอฟ (Sergey Aksyonov) อย่างไรก็ตาม ผู้นำในช่วงหลัง ค.ศ. 2014 มีทิศทางในการดำเนินความสัมพันธ์กับโลกตะวันตกเป็นสำคัญ ทั้งนี้วาทกรรมดังกล่าวมุ่งนำเสนอภาพลักษณ์ของผู้นำและชนชั้นนำยูเครนในเชิงลบ ในฐานะบุคคลที่เป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับ

ยูเครนโดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน โดยมีกลวิธีการใช้ภาษา ได้แก่ การใช้มูลบท การอ้างถึง การใช้คำศัพท์ที่แสดงบทบาทของผู้มีอำนาจในยูเครน

5.2.3.1 การใช้มูลบท

- (11) “Даже после известных событий в Киеве в 2014 году давал поручения российскому Правительству продумать варианты контактов по линии профильных министерств и ведомств в части сохранения и поддержки наших экономических связей. Однако встречного желания как не было, так до сих пор и нет”.

“แม้หลังจากเกิดเหตุการณ์ที่โด่งดังในกรุงเคียฟ ค.ศ. 2014 ผมได้กำชับรัฐบาลรัสเซียให้พิจารณาถึงทางเลือกต่างๆ เพื่อรักษาและคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจะหว่างกันในระดับกระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ก็ยังไม่ได้มีความประสงค์ที่จะเข้าเจรจาในตอนนั้นจนถึงตอนนี้” (ย่อหน้าที่ 57 บรรทัดที่ 1-4)

จากตัวอย่างที่ (11) มีการใช้คำว่า *встречного желания как не было, так до сих пор и нет* “แต่ก็ยังไม่ได้มีความประสงค์ที่จะเข้าเจรจาในตอนนั้นจนถึงตอนนี้” สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งและความไม่ลงรอยกันทางการเมืองระหว่างรัสเซียกับยูเครนนับตั้งแต่ช่วง ค.ศ. 2014 หลังเหตุการณ์ยูโรไมดานซึ่งชาวยูเครนเดินขบวนขับไล่วิกเตอร์ ยานูโควิช (Viktor Yanukovych) ประธานาธิบดียูเครนที่สนับสนุนรัสเซีย นำไปสู่การปกครองของผู้นำเฉพาะกาลภายใต้การนำของอเล็กซานเดอร์ ตูร์ชินอฟ (Oleksandr Turchynov) ส่งต่อให้กับเปโตร โปโรเชนโก (Petro Poroshenko) และโวโลดีมีเยร์ เซเลนสกี (Volodymyr Zelenskyy) ในยุคปัจจุบัน ท่าทีของผู้นำยูเครนต่างๆ ข้างต้นตามมุมมองของผู้นำรัสเซียแสดงให้เห็นถึงการไม่ยินยอมเข้าสู่กระบวนการเจรจาและสานสัมพันธ์ระหว่างสองรัฐ ทำให้สามารถมองได้ว่าภาครัฐของยูเครนเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อความสัมพันธ์ของรัสเซียและยูเครนจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

5.2.3.2 การอ้างถึง

การอ้างถึงเป็นกลวิธีทางภาษาที่ใช้ถ้อยคำประกอบไปด้วยข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิง ทำให้ข้อมูลในถ้อยคำได้รับการยอมรับและเกิดความน่าเชื่อถือ รูปแบบของข้อมูลที่มีความหลากหลายส่งผลให้ผู้ส่งสารมั่นใจว่าจะเป็นประโยชน์ในการนำเสนอและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (รัชนิทร์ พงศ์อุดม, 2548) จากบทความของผู้นำรัสเซียมีการเลือกใช้กลวิธีการอ้างถึงชนชั้นนำหรือผู้นำรัสเซียในสถานการณ์ต่างๆ ต่อไปนี้

- (12) “Украинские элиты решили обосновать независимость своей страны через отрицание её прошлого, правда, за исключением вопроса границ”.

“ชนชั้นนำยูเครนตัดสินใจที่จะพิสูจน์ให้เห็นถึงอิสรภาพของประเทศตนโดยการปฏิเสธเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมา ยกเว้นประเด็นปัญหาพรมแดน” (ย่อหน้าที่ 59 บรรทัดที่ 1-2)

- (13) “Стали мифологизировать и переписывать историю, вымарывать из неё всё, что нас объединяет, говорить о периоде пребывания Украины в составе Российской империи и СССР как об оккупации”.

“พวกเขาเริ่มสร้างตำนานและเขียนประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่ แกไขเรื่องราวทุกอย่างที่สามารถรวมเราเข้าไว้ด้วยกัน และอ้างถึงช่วงเวลาที่ยูเครนเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิรัสเซียและสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นผู้ยึดครอง” (ย่อหน้าที่ 59 บรรทัดที่ 2-5)

(14) “Общую для нас трагедию коллективизации, голода начала 30-х годов выдавать за геноцид украинского народа”.

“โศกนาฏกรรมของการรวมกลุ่มในระบบนารวมที่เกิดขึ้นร่วมกันและความอดอยากในช่วงต้นทศวรรษที่ 1930 เป็นภาพของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยูเครน” (ย่อหน้าที่ 59 บรรทัดที่ 4-5)

จากตัวอย่างที่ (12)-(14) พบการอ้างอิงถึงกลุ่มบุคคลชาวยูเครนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นนำของประเทศตามมุมมองของประธานาธิบดีรัสเซียผู้คนกลุ่มดังกล่าวมีการกระทำต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัสเซียกับยูเครนในหลายระดับ ครอบคลุมความสัมพันธ์ในระดับสังคมวัฒนธรรมและภาคประชาชน ดังจะพบได้จากความพยายามในการหยิบยกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์มาเพื่อใช้เป็นเหตุผลในการสนับสนุนรัฐบาลยูเครนเพื่อต่อต้านรัสเซีย อาทิ การเขียนประวัติศาสตร์ใหม่ การสร้างภาพรัสเซียเป็นผู้ยึดครอง การใช้คำที่แสดงถึงการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยูเครนจากความหิวโหย การปล่อยให้อดอาหารในทศวรรษ 1930 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยูเครนมองว่าเป็นโศกนาฏกรรมร่วมกันอันเป็นผลจากนโยบายระบบนารวมของสหภาพโซเวียต

5.2.3.2 การใช้ถ้อยคำหรือวลีที่แสดงบทบาทของผู้มีอำนาจในยูเครน

(15) “Его тараном выступили радикальные националистические группировки. Их лозунги, идеология, откровенная агрессивная русофобия во многом и стали определять государственную политику на Украине”.

“กลุ่มชาตินิยมหัวรุนแรงเป็นผู้เริ่มทำการโจมตี ตัวคำขวัญ อุดมการณ์ และรัสเซียเฟเบียที่ก้าวร้าวอย่างโจ่งแจ้งของพวกเขาได้กลายเป็นนโยบายของรัฐในยูเครน” (ย่อหน้าที่ 64 บรรทัดที่ 5-7)

(16) “Открыто и всё наглее заявляли о своих амбициях радикалы и неонацисты. Им потакали и официальные власти, и местные олигархи, которые, ограбив народ Украины”.

“พวกหัวรุนแรงและกลุ่มนีโอนาซีประกาศถึงความทะเยอทะยานของตนอย่างเปิดเผยและมีความชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆ พวกเขาถูกตามใจโดยทั้งเจ้าหน้าที่ทางการเมืองและกลุ่มมหาเศรษฐีผู้มีอำนาจในท้องถิ่นที่ปล้นชาวยูเครน” (ย่อหน้าที่ 60 บรรทัดที่ 1-2)

จากตัวอย่างที่ (15)-(16) พบการใช้ถ้อยคำหรือวลีที่สะท้อนถึงบทบาทของผู้นำหรือชนชั้นนำยูเครนที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความร่วมมือกับรัสเซีย ได้แก่ *стали определять государственную политику на Украине* “กลายเป็นนโยบายของรัฐในยูเครน” *Им потакали и официальные власти, и местные олигархи* “พวกเขาถูกตามใจโดยทั้งเจ้าหน้าที่ทางการเมืองและกลุ่มมหาเศรษฐี” โดยการสนับสนุนกลุ่มชาตินิยมหัวรุนแรง นโยบายรัสเซียเฟเบียและอื่นๆ

5.2.4 วาทกรรมการต่อต้านรัสเซีย

วาทกรรมการต่อต้านรัสเซียนำเสนอด้วยบทที่แสดงถึงความพยายามในการสร้างแนวคิด ความเชื่อต่างๆ เพื่อสร้างความเกลียดชังหรือการต่อต้านรัสเซียซึ่งเกิดขึ้นในดินแดนของยูเครนตามมุมมองของผู้นำรัสเซีย โดยมี การใช้กลวิธีทางภาษาต่างๆ ได้แก่ การใช้คำอุปลักษณ์ การใช้วัจนกรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

5.2.4.1 การใช้คำอุปลักษณ์

คำอุปลักษณ์เป็นหนึ่งในกลวิธีทางภาษาในการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งซึ่งต่างจากการเปรียบเทียบโดยตรงแบบการใช้คำอุปมา ในกรณีดังกล่าวพบในสถานการณ์ต่างๆ ต่อไปนี้

(17) “«Правильным» патриотом Украины сейчас объявляется лишь тот, кто ненавидит Россию”.

“ตอนนี้ผู้ที่รักชาติ “ที่แท้จริง” ของยูเครนหมายถึงคนที่เกลียดชังรัสเซีย” (ย่อหน้าที่ 82 บรรทัดที่ 1)

(18) “И самое отвратительное, что русских на Украине заставляют не только отречься от своих корней, от поколений предков, но и поверить в то, что Россия-их враг”.

“และที่น่ารังเกียจที่สุดคือการที่ชาวรัสเซียในยูเครนไม่เพียงถูกบังคับให้ปฏิเสธรากเหง้าจากบรรพบุรุษของพวกเขา แต่ยังถูกบังคับให้เชื่อว่ารัสเซียเป็นศัตรูของพวกเขาอีกด้วย” (ย่อหน้าที่ 68 บรรทัดที่ 2-4)

(19) “Не будет преувеличением сказать, что курс на насильственную ассимиляцию, на формирование этнически чистого украинского государства, агрессивно настроенного к России, по своим последствиям сравним с применением против нас оружия массового поражения”.

“คงไม่ใช่เรื่องเกินจริงหากจะกล่าวว่าแนวทางไปสู่การถูกกลืนกลายด้วยการบังคับ การก่อตัวของรัฐยูเครนที่บริสุทธิ์ทางเชื้อชาติที่แสดงความก้าวร้าวต่อรัสเซีย เทียบผลที่ตามมาได้กับการใช้อาวุธทำลายล้างสูงกับเรา” (ย่อหน้าที่ 68 บรรทัดที่ 4-7)

จากตัวอย่างที่ (17)-(19) พบการใช้คำอุปลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านรัสเซียในหลายลักษณะ อาทิ “ผู้รักชาติยูเครนที่แท้จริง คือ ผู้ที่เกลียดชังรัสเซีย” แนวคิด “ประเทศรัสเซีย คือ ศัตรูของชาวยูเครน” หรือ “การก่อตัวของรัฐยูเครนที่บริสุทธิ์ทางเชื้อชาติ คือ การใช้อาวุธทำลายล้างสูงกับรัสเซีย” การเปรียบเทียบของอุปลักษณ์ข้างต้นถือเป็นแนวคิดที่สามารถสร้างความชอบธรรมในการดำเนินนโยบายตีตัวออกห่างของยูเครนที่มีต่อรัสเซียอย่างปฏิเสธไม่ได้

5.2.4.2 การใช้วัจนกรรม

วัจนกรรมเป็นกลวิธีในการใช้ภาษาเพื่อการแสดงเจตนาของผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารได้รับรู้และนำไปสู่ผลของการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของผู้ส่งสาร ทั้งนี้ในบทความของผู้นำรัสเซียมีการใช้วัจนกรรมต่อต้านเพื่อแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการต่อต้านรัสเซียของยูเครนตามถ้อยคำต่างๆ ดังต่อไปนี้

(20) “Неизбежно пришло время, когда концепция «Украина-не Россия» уже не устраивала.

Потребовалась «анти-Россия», с чем мы никогда не смиримся”.

“เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อกล่าวถึงแนวคิดเรื่อง “ยูเครนไม่ใช่รัสเซีย” ไม่สามารถใช้การได้อีกต่อไป จำเป็นต้องมีแผนการที่เรียกว่า “การต่อต้านรัสเซีย” ซึ่งเราจะไม่มีวันยอมรับมัน” (ย่อหน้าที่ 62 บรรทัดที่ 3-4)

(21) “Все ухищрения, связанные с проектом «анти-Россия», нам понятны. И мы никогда не допустим, чтобы наши исторические территории и живущих там близких для нас людей использовали против России”.

“เราเข้าใจถึงอุบายทั้งหมดที่เกี่ยวกับแผนการ “ต่อต้านรัสเซีย” และเราจะไม่ยอมให้ดินแดนทางประวัติศาสตร์และผู้คนที่ย้ายอยู่ที่นั่นที่ใกล้ชิดกับเราใช้มันเพื่อต่อต้านรัสเซีย” (ย่อหน้าที่ 83 บรรทัดที่ 1-3)

จากตัวอย่างที่ (20)-(21) พบการใช้วาทกรรมต่อต้านเพื่อแสดงเจตนาของผู้นำรัสเซียในการแสดงความพร้อมที่จะดำเนินนโยบายหรือยุทธศาสตร์ต่างๆ สำหรับการป้องกันภัยจากการสร้างความแตกแยกทั้งจากผู้คนในรัสเซียและผู้คนในยูเครนจากแผนการ “ต่อต้านรัสเซีย” ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของยูเครน โดยสามารถมีผลต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศในอนาคตได้

5.2.5 วาทกรรมอิทธิพลจากโลกตะวันตกในยูเครน

วาทกรรมดังกล่าวนำเสนอปัจจัยภายในที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนได้ โดยให้ความสำคัญกับโลกตะวันตกที่ถูกมองว่าเป็นศัตรูทางการเมืองกับรัสเซียมาตั้งแต่ยุคสงครามเย็นและยุคสมัยจักรวรรดิรัสเซีย อาทิ เครื่องจักรภาพโปแลนด์-ลิทัวเนีย อาณาจักรออสเตรีย-ฮังการี สหรัฐอเมริกา โดยใช้กลวิธีทางภาษาต่างๆ ได้แก่ การปฏิเสธ การอ้างสาเหตุ และการใช้ถ้อยคำหรือวลีที่แสดงการแทรกแซงของชาติตะวันตกดังตัวอย่างต่อไปนี้

5.2.5.1 การปฏิเสธ

การปฏิเสธ เป็นกลวิธีทางภาษาในการแสดงความหมายในลักษณะของการปฏิเสธ โดยในบริบทดังกล่าวสื่อความถึงการปฏิเสธการกระทำหรือความต้องการในการทำบางสิ่ง ตามตัวอย่างต่อไปนี้

(22) “Никогда Речи Посполитой не нужна была украинская культура и тем более казачья автономии”.

“เครื่องจักรภาพโปแลนด์-ลิทัวเนียไม่ได้ต้องการวัฒนธรรมยูเครน ยิ่งไปกว่านั้นเขายังไม่ต้องการให้มีการปกครองตนเองของชาวคอซแซค” (ย่อหน้าที่ 63 บรรทัดที่ 3-4)

จากตัวอย่างที่ (22) พบการใช้รูปประโยคที่แสดงการปฏิเสธการยอมรับและการเคารพของเครื่องจักรภาพโปแลนด์-ลิทัวเนียที่มีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนการปกครองตนเองของชาวยูเครน ซึ่งให้ความหมายโดยนัยถึงความต้องการครอบครองและเปลี่ยนแปลงชาวยูเครนให้มีลักษณะเดียวกับเครื่องจักรภาพดังกล่าว อาทิ เรื่องความเชื่อทางศาสนาที่ชาวยูเครนนับถือคริสต์ออร์ทอดอกซ์ ในขณะที่เครื่องจักรภาพนับถือคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ตัวบทดังกล่าวเป็นที่ยืนยันถึงอิทธิพลของโปแลนด์-ลิทัวเนียที่เคยมีอิทธิพลและครอบครองดินแดนของยูเครนในช่วงศตวรรษที่ 16 (Жильцов, 2018)

5.2.5.2 การอ้างสาเหตุ

การอ้างสาเหตุเป็นการใช้ประโยชน์เชิงเหตุผลของผู้ส่งสารเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุและความจำเป็นของการกระทำหรือการกำหนดนโยบายแห่งชาติของรัฐ เพื่อการต่อต้านรัฐที่ถูกมองว่าเป็นศัตรูหรืออยู่ฝ่ายตรงข้ามเดียวกับตนตามตัวอย่างต่อไปนี้

(23) “Вплоть до того, что украинцы якобы вообще не славяне, или, наоборот, что украинцы –это настоящие славяне, а русские, «москвиты», -нет. Подобные «гипотезы» стали всё чаще использовать в политических целях как инструмент соперничества между европейскими государствами”.

“ถึงจุดที่มีการกล่าวอ้างว่าชาวยูเครนไม่ใช่ชาวสลาฟโดยสิ้นเชิง หรือไม่ก็ในทางกลับกัน ชาวยูเครนเป็นชาวสลาฟที่แท้จริง ในขณะที่ชาวรัสเซียหรือ “ชาวมัสโกวิท” ไม่ใช่ “สมมติฐาน” ดังกล่าวถูกนำมาใช้เพื่อจุดประสงค์ทางการเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ ในฐานะเครื่องมือของการแข่งขันระหว่างรัฐในยุโรป” (ย่อหน้าที่ 26 บรรทัดที่ 4-7)

จากตัวอย่างที่ (23) มีการกล่าวสมมติฐานที่มีเป้าประสงค์เพื่อการแบ่งแยกชาวรัสเซียออกจากชาวยูเครนซึ่งถูกใช้เป็นสาเหตุของการดำเนินนโยบายเชิงการแข่งขันและการแย่งชิงอำนาจของรัฐต่างๆ ในยุโรป ทำให้สมมติฐานข้างต้นกลายเป็นเครื่องมือทางการเมือง เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับฝ่ายตรงข้ามของรัสเซียในการตักยูเครนออกจากสมการของความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีกับรัสเซีย

5.2.5.3 การใช้ถ้อยคำหรือวลีที่แสดงการแทรกแซงของชาติตะวันตก

ในบริบทของการแทรกแซงกิจการภายในของตะวันตกมีการใช้ถ้อยคำหรือวลีในหลายลักษณะตามตัวอย่างต่อไปนี้

(24) “Западные страны напрямую вмешались во внутренние дела Украины, поддержали переворот”.

“ประเทศตะวันตกได้แทรกแซงกิจการภายในของยูเครนโดยตรง สนับสนุนการรัฐประหาร” (ย่อหน้าที่ 64 บรรทัดที่ 4-5)

(25) “Задолго до 2014 года, США и страны ЕС планомерно и настойчиво подталкивали Украину к тому, чтобы свернуть, ограничить экономическое сотрудничество с Россией”.

“ก่อน ค.ศ. 2014 สหรัฐอเมริกาและประเทศในสหภาพยุโรปผลักดันให้ยูเครนลดระดับและจำกัดความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับรัสเซียอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและอย่างสม่ำเสมอ” (ย่อหน้าที่ 61 บรรทัดที่ 1-3)

(26) “ В среде польской элиты и некоторой части малороссийской интеллигенции возникали и укреплялись представления об отдельном от русского украинском народе”.

“ความคิดเกี่ยวกับการแยกยูเครนให้เป็นเป็นอิสระจากรัสเซียเริ่มก่อตัวขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มชนชั้นนำชาวโปแลนด์และกลุ่มปัญญาชนชาวมอลโดวา” (ย่อหน้าที่ 57 บรรทัดที่ 1-3)

จากตัวอย่างที่ (24)-(26) พบการใช้คำกริยาที่แสดงถึงการกระทำที่แทรกแซงยูเครนของชาติตะวันตกต่าง ๆ ได้แก่ *вмешались* “แทรกแซง” *свернуть* “ลดระดับ” หรือการใช้คำนาม *представления* “ความคิด” (เกี่ยวกับการแยกยูเครนให้เป็นอิสระจากรัสเซีย) จากวลีหรือถ้อยคำต่อไปนี้ *вмешались во внутренние дела* “แทรกแซงกิจการภายใน” *подталкивали Украину к тому, чтобы свернуть, ограничить* “ผลักดันให้ยูเครนลดระดับและจำกัด” *возникали и укреплялись представления* “ความคิดเริ่มก่อตัวขึ้นและได้รับการสนับสนุน” ตัวแสดงของโลกตะวันตกตามตัวอย่างที่ปรากฏ อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา โปแลนด์ และประเทศอื่นๆ ในกลุ่มสหภาพยุโรปล้วนมีบทบาทและเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนอย่างปฏิเสธไม่ได้

5.3 วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมในบริบทประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมหลักๆ ทั้ง 5 ตามที่มีการระบุและศึกษาในตัวบทข้างต้นร่วมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยเน้นถึงปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างวาทกรรมในบทความของวลาดีมีร์ ปูติน สามารถแบ่งประเด็นในการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

5.3.1 นโยบายต่างประเทศของรัสเซียในภาพรวมและต่อยูเครน

ปฏิเสธไม่ได้ว่าปัจจัยการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียก่อน ค.ศ. 2021 มีผลต่อการสร้างวาทกรรมที่ปรากฏในบทความของวลาดีมีร์ ปูติน ทั้งนี้ท่ามกลางสถานการณ์ความไม่ลงรอยจากการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับกลุ่มประเทศต่างๆ ในโลกตะวันตก การถูกกีดกันในการเข้าร่วมกลุ่มและสร้างความร่วมมือในภูมิภาคดังกล่าว รัสเซียได้พยายามปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงกระแสนะคิด “มหาทวีปยุโรป” (Greater Europe) ที่ให้ความสำคัญกับประเทศต่างๆ ในยุโรปและถือเป็นส่วนหนึ่งของยุโรปของมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ (Mikhail Gorbachev) ผู้นำสหภาพโซเวียตคนสุดท้ายเข้าสู่แนวคิดมหาทวีปยูเรเชีย (Greater Eurasia) ในการเชื่อมต่อโลกของยุโรปกับเอเชียตะวันออกเฉียงเข้าด้วยกันของวลาดีมีร์ ปูติน ที่มาพร้อมกับการยึดโยงแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีอธิปไตย (sovereign democracy) กล่าวคือ เป็นรูปแบบประชาธิปไตยที่อยู่ในขอบเขตของอธิปไตยของตนโดยไม่ต้องผ่านการตรวจสอบและแทรกแซงจากโลกตะวันตก (Escobar, 2021) โดยในช่วง ค.ศ. 2018-2020 รัสเซียมีนโยบายต่างประเทศแบบหลายทิศทางและหันมาให้ความสำคัญกับโลกตะวันออกมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นการมุ่งความสนใจไปที่ “หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมกับประเทศจีน” การสร้างความสัมพันธ์กับมหาอำนาจแห่งเอเชียอื่นๆ มากขึ้น อาทิ ญี่ปุ่น อินเดีย ตลอดจนความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ยังมียุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างรัสเซียเป็นผู้สนับสนุนหลักทางเศรษฐกิจ ตลอดจนผู้ที่มีบทบาทในการสร้างความมั่นคงในภูมิภาควางตนเป็นพลเมืองที่ดีของภูมิภาคและเวทีการเมืองระหว่างประเทศ (กฤษฎา พรหมเวศ, 2565, น. 113)

นอกจากยุทธศาสตร์ต่างๆ ข้างต้น รัสเซียยังคงให้ความสำคัญกับประเด็นด้านความมั่นคงโดยเฉพาะในบริเวณประเทศรอบข้างอย่างกรณีของยูเครน ตามมุมมองของรัสเซียการกลายเป็นรัฐปรัภักษ์ในพื้นที่พรมแดนติดกับตนย่อมเป็นสิ่งที่สร้างภัยคุกคามด้านความมั่นคงได้ ท่ามกลางบริบทของสมรภูมิการปะทะกันระหว่าง

รัสเซียกับโลกตะวันตก ยูเครนจึงถูกตีความจากรัสเซียว่าสามารถถูกครอบงำโดยตะวันตกเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการปะทะและการทำสงครามได้ อาทิ กรณีการครอบครองน่านน้ำบริเวณทะเลดำ (Black Sea) และทะเลอาซอฟ (Sea of Azov) ของยูเครน ซึ่งตะวันตกสามารถใช้พื้นที่ดังกล่าวเพื่อจำกัดขีดความสามารถของรัสเซีย ตลอดจนประเด็นการตั้งฐานขีปนาวุธใกล้เมืองเบลโกรอด (Belgorod) ของรัสเซียที่สามารถโจมตีรัสเซียได้ในเวลาอันสั้น (Анухтин, 2018) และภายหลังวิกฤตการณ์ทางการเมืองใน ค.ศ. 2014 ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนในภาพรวม ตามความประสงค์ของรัสเซียในกรอบเวลาดังกล่าว คือ การเห็นยูเครนเป็นรัฐอิสระและไม่ถูกครอบงำจากโลกตะวันตก การฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกัน (Анухтин, 2018) ประเด็นต่างๆ จึงสัมพันธ์กับ “วาทกรรมการมีจุดร่วมทางประวัติศาสตร์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน” “วาทกรรมการสนับสนุนและส่งเสริมยูเครนของรัสเซีย” ในบทความของวลาดีมีร์ ปูติน

5.3.2 ปรากฏการณ์ของภูมิรัฐศาสตร์ในดินแดนยูเรเชียและตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ

ใน ค.ศ. 2021 ที่เป็นเวลาของการเผยแพร่วาทกรรมของวลาดีมีร์ ปูติน ระบบโลกก้าวเข้าสู่การทวนกระแสโลกาภิวัตน์ (Deglobalization) อันมีผลมาจากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นการเกิดโรคระบาดโควิดที่ส่งผลต่อการล็อกดาวน์ตามเมืองใหญ่ของจีน กระทบต่อห่วงโซ่อุปทานของโลก ความตึงเครียดในทางภูมิรัฐศาสตร์ ระหว่างจีนกับกลุ่มประเทศในโลกตะวันตก (นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านสงครามรัสเซียและยูเครนซึ่งเกิดขึ้นในอีกหนึ่งปีถัดไป เป็นตัวเร่งกระแสดังกล่าวด้วย) และการทวนกระแสโลกาภิวัตน์นี้ทำให้ประเทศต่างๆ หันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศมากขึ้นพร้อมกับพึ่งพาประเทศอื่นให้น้อยลง แต่ในอีกนัยยะหนึ่งกระแสดังกล่าวส่งผลให้ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาอำนาจของโลกต่างพยายามหาพันธมิตรเพื่อรักษาฐานอำนาจ ตลอดจนการเข้าถึงทรัพยากรของตน สมรภูมิการแข่งขันชิงอำนาจที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลกคือดินแดนยูเรเชีย ตามความหมายของซบิกเนียฟ เบรซินสกี (Zbigniew Brzezinski) ครอบคลุมดินแดนต่างๆ ในยุโรป กลุ่มประเทศต่างๆ ที่เกิดขึ้นหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต (รัสเซียและประเทศต่างๆ ในเอเชียกลาง) ประเทศในภูมิภาคทรานคอเคซัส ตลอดจนเอเชียตะวันออก (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2550) โดยมีประเทศมหาอำนาจซึ่งเป็นตัวแสดงหลักในการสร้างเขตอิทธิพลในภูมิภาค ได้แก่ รัสเซีย จีน และสหรัฐอเมริกา

รัสเซียปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ในการให้ความสำคัญกับแนวคิดมหาทวีปยูเรเชียเพื่อเชื่อมภูมิภาคยุโรปและเอเชียเข้าด้วยกัน (Escobar, 2021) ประกอบกับความต้องการรักษาเขตอิทธิพลของตนในยูเรเชียและมุ่งเน้นไปที่ประเทศรอบข้าง โดยเฉพาะกลุ่มประเทศเอเชียกลางซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต ดังจะพบได้จากการรวมกลุ่มทั้งมิติเศรษฐกิจและความมั่นคง อาทิ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasia Economic Union: EAEU) องค์การสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกัน (Collective of Security Treaty Organization: CSTO) ในขณะที่จีนขับเคลื่อนนโยบายผ่านโครงการ “แถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม” หรือ “One Belt and One Road” เพื่อเชื่อมโยงเศรษฐกิจของทวีปเอเชีย แอฟริกาและยุโรปเข้าด้วยกัน ครอบคลุม 65 ประเทศ 6 ภูมิภาค ซึ่งจะมีประชากรรวมกันคิดเป็นร้อยละ 62.3 ของประชากรโลก (สุมาลี สุขदानนท์, 2562) นอกจากนี้ยังเน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจและความมั่นคงร่วมกับรัสเซียและประเทศในเอเชียกลาง ในประเด็นด้านความมั่นคงมุ่งเน้นการรับมือกับกลุ่มแบ่งแยกดินแดน กลุ่มก่อการร้าย กลุ่มหัวรุนแรงในภูมิภาค ทางด้านสหรัฐอเมริกาแม้ว่าจะอยู่ห่างจาก

³ ภูมิรัฐศาสตร์แสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างภูมิศาสตร์กับรัฐศาสตร์ โดยสามารถนิยามความหมายว่าเป็นสิ่งต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับอำนาจ ผลประโยชน์สาธารณะ ความขัดแย้ง เป็นการแข่งขันชิงอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองในอาณาเขตนั้นๆ โดยพฤติกรรมต่างๆ ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่พำนักอยู่ (ธโสธร ตูทองคำ, 2566, น. 78)

ใจกลางของดินแดนยูเรเชียมากที่สุด แต่ก็มีความประสงค์จะป้องกันการขยายอำนาจของรัสเซียในภูมิภาค มีการสร้างความร่วมมือกับประเทศในเอเชียกลางผ่านนโยบายด้านความมั่นคงและการทหาร และเผยแพร่ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน อาทิ การตั้งฐานทัพในอุซเบกิสถานและคีร์กีซสถานช่วงก่อน ค.ศ. 2014 (กิตติมา พ่วงชิงงาม, 2562, น. 161-163) นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังมีพันธมิตรที่สำคัญจากโลกตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นสหภาพยุโรปและนาโต เพื่อสามารถใช้ปิดล้อมอิทธิพลของรัสเซียผ่านกรณีของยูเครน ดังจะพบได้จากนโยบายการขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรปมาทางทิศตะวันออก ตลอดจนการขยายตัวของสมาชิกองค์การนาโต โดยการสร้างความสัมพันธ์กับยูเครนและความพยายามในการหาหรือการเข้าเป็นสมาชิกของยูเครนในหน่วยงานต่างๆ ข้างต้น รัสเซียมองว่าเป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคง (พรชัย เทพปัญญา และคณะ, 2564, น. 88) ปัจจัยดังกล่าวจึงสอดคล้องกับมุมมองของผู้นำรัสเซียใน “วาทกรรมการต่อต้านรัสเซีย” และ “วาทกรรมอิทธิพลจากโลกตะวันตกในยูเครน”

5.3.3 เอกลักษณะของชาวยูเครนภายใต้การสนับสนุนจากรัฐและชนชั้นนำ

ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ยูเครนกลายเป็นรัฐอิสระที่มีอธิปไตยของตน การสร้างเอกลักษณ์ความเป็นชาติของภาครัฐเป็นนโยบายระดับชาติที่สำคัญ เพื่อสามารถสร้างเสถียรภาพ ความมั่นคง ความเป็นเอกภาพ นำมาสู่ความเจริญก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านอื่นๆ ของตนได้ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐของยูเครนต้องเผชิญกับโจทย์สำคัญที่ทำทลายนโยบายการสร้างชาติดังกล่าว โดยมีสาเหตุมาจากความแตกต่างด้านแนวความคิด ความเชื่อ โครงสร้างทางกายภาพระหว่างยูเครนในภูมิภาคตะวันตกกับยูเครนในภูมิภาคตะวันออก กล่าวคือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งผลักดันให้ยูเครนต้องให้ความสำคัญกับภูมิภาคตะวันออกของประเทศ เนื่องจากอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพและเทคโนโลยีขั้นสูงกระจุกตัวอยู่ในภูมิภาคดังกล่าวเป็นหลัก ในขณะที่ปัจจัยด้านการเมืองและการสร้างอุดมการณ์ของชาติโดยรัฐและชนชั้นนำอยู่ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศ เนื่องจากมีความเข้มแข็งในการสร้างเอกลักษณ์ของชาติและความเข้มแข็งทางการเมืองของประเทศ (Колоцов, 2020, с. 445-446) นอกจากนี้ ยูเครนภาคตะวันออกมักมีความผูกพันเชิงชาติพันธุ์และความใกล้ชิดกับรัสเซีย ในขณะที่ยูเครนทางตะวันตกยึดหลักประชาธิปไตยและความสัมพันธ์อันดีกับโลกตะวันตก

ยูเครนถูกขับเคลื่อนทางการเมืองโดยรัฐและชนชั้นนำซึ่งเป็นตัวแทนจากภูมิภาคตะวันตกเป็นหลักและมีนโยบายในการตีตัวออกห่างจากรัสเซียและมรดกความเป็นสหภาพโซเวียต ยกตัวอย่างกรณีคำกล่าวของ ลีโอนิด คูชมา (Leonid Kuchma) อดีตประธานาธิบดียูเครน เนื่องในโอกาสครบรอบสามสิบปีวันประกาศเอกราชของประเทศในช่วง ค.ศ. 2021 ว่าความสำเร็จหลักของยูเครน คือ การไม่ไปรวมกับรัสเซียอีกครั้ง หรือโอเมเลียน ปริทซัค (Omeljan Pritsak) นักประวัติศาสตร์ชาวยูเครนที่มีทัศนะในการแลกเปลี่ยนประชากรระหว่างกัน กล่าวคือ ชาวยูเครนกว่า 7 ล้านคนที่อาศัยอยู่ในรัสเซียควรกลับยูเครน ในขณะที่ชาวรัสเซียที่อยู่ในยูเครนควรกลับไปยังประเทศบ้านเกิดของตน (Миллер, 2022) ตามมุมมองของกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองของยูเครน การกลายเป็นรัฐสมัยใหม่ของยูเครนได้อย่างสมบูรณ์ต้องมีวัฒนธรรมในสังคมเป็นเนื้อเดียวกัน เพื่อหลีกเลี่ยงความแตกแยกที่สามารถเกิดขึ้นได้ นักอุดมการณ์และภาครัฐของยูเครนจึงเริ่มสร้างเอกลักษณ์ทางการเมืองเพื่อรวมพลเมืองเป็นหนึ่งเดียวโดยไม่คำนึงถึงชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา โดยเน้นหลักการยูเครนตามแบบภูมิภาคตะวันตกเป็นหลัก หนึ่งในวิธีการเสริมสร้างเอกลักษณ์ความร่วมมือระดับชาติและสร้างยูเครนให้เป็นรัฐอิสระในยุโรปตามทัศนะของนักวิชาการชาวรัสเซีย คือ การใช้นโยบายในการต่อต้านรัสเซีย (อาทิ การปฏิเสธวัฒนธรรมของชาวสลาฟตะวันออก การยอมรับในหลักการภูมิรัฐศาสตร์จากตะวันตก) (Колоцов, 2020, с. 446) บริบทดังกล่าวส่งผลต่อการสร้าง “วาทกรรม

ผู้นำและชนชั้นนายยูเครนในฐานะอุปสรรคของการสานสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน” และ “วาทกรรมการต่อต้านรัสเซีย” ในบทความของผู้นำรัสเซีย

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เปิดโอกาสให้เกิดการตั้งคำถามต่อการรับรู้ข้อมูลต่างๆ ตลอดจนสามารถนำไปสู่การศึกษาเพื่อเข้าถึงความไม่เท่าเทียมของผู้คนที่เกิดขึ้นในสังคม (Van Dijk, 2005, p. 352) การศึกษาบทความ “ว่าด้วยความเป็นหนึ่งเดียวกันทางประวัติศาสตร์ของชาวรัสเซียและยูเครน” (On the Historical Unity of Russians and Ukrainians) ของวลาดิมีร์ ปูติน ผู้นำรัสเซียใน ค.ศ. 2021 ผ่านแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวทำให้เข้าใจการใช้วาทกรรมต่างๆ ที่ถูกร้อยเรียงถ้อยคำด้วยกลวิธีทางภาษา อาทิ การใช้วลีหรือถ้อยคำเฉพาะในประเด็นนั้นๆ การใช้มูลบท การใช้อุปลักษณ์ การใช้วจนกรรมต่อต้าน การปฏิเสธ การอ้างสาเหตุ ทั้งนี้กลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในบทความของผู้นำรัสเซียมีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างความหมายทั้งความหมายโดยตรงและความหมายแฝงที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความเข้าใจ การกำหนดความคิดของผู้รับสารได้ อาทิ การใช้ถ้อยคำเพื่อแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันในรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนโดยการใช้มูลบท การบอกเล่าถึงบทบาทของผู้นำยูเครนและชาติตะวันตกในฐานะผู้สร้างอุปสรรคความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครนโดยการใช้คำอุปลักษณ์ การใช้วลีหรือถ้อยคำในประเด็นดังกล่าว

อาจกล่าวได้ว่าการใช้กลวิธีทางภาษาถูกนำมาใช้ในการสร้างวาทกรรมและกลายเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทรงอำนาจสามารถครอบงำความคิดของผู้คนได้ โดยเฉพาะหากถ้อยคำนั้นถูกสร้างขึ้นจากผู้กำหนดนโยบาย หรือผู้ทรงอิทธิพล หากพิจารณาถึงวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมจากบทความดังกล่าว ถ้อยคำต่างๆ ถูกนำเสนอเป็นภาษารัสเซียผ่านเว็บไซต์ kremlin.ru แหล่งข้อมูลทางการของรัสเซีย วาทกรรมที่ปรากฏจึงมีน้ำหนักและสร้างความชอบธรรมให้กับภาครัฐของรัสเซียเพื่อกำหนดทิศทางความเชื่อของผู้คนชาวรัสเซียได้ อย่างไรก็ดี เนื่องจากตัวบทความมีการนำเสนอเป็นภาษายูเครนและภาษาอังกฤษ กลุ่มเป้าหมายในการรับสารจึงครอบคลุมไปถึงชาวยูเครน (รวมภาครัฐและชนชั้นนำ) และชาวต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการเมืองจากฝั่งตะวันตก

เป็นที่สังเกตว่าวาทกรรมหลักที่ปรากฏในบทความของผู้นำอันประกอบไปด้วย “วาทกรรมการมีจุดร่วมทางประวัติศาสตร์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน” “วาทกรรมการสนับสนุนและส่งเสริมยูเครนของรัสเซีย” “วาทกรรมผู้นำและชนชั้นนายยูเครนในฐานะอุปสรรคของการสานสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับยูเครน” “วาทกรรมการต่อต้านรัสเซีย” และ “วาทกรรมอิทธิพลจากโลกตะวันตกในยูเครน” ถูกเชื่อมโยงอยู่บนพื้นฐานของการตีความประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของรัสเซียและยูเครนผ่านมุมมองของผู้นำและภาครัฐรัสเซีย เพื่อเป็นสิ่งย้ำเตือนไปยังรัฐและชนชั้นนำของยูเครนถึงความสำคัญในการรักษาความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศและเตือนถึงผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดของชนชั้นปกครองของยูเครน สอดคล้องกับงานของโรซโคฟสกี ที่กล่าวถึงสาระสำคัญของบทความของวลาดิมีร์ ปูติน ในฐานะคำเตือนทางประวัติศาสตร์ที่ชนชั้นนำของยูเครนควรให้ความสำคัญ โดยเฉพาะผู้ที่นิยมตะวันตกที่ไม่เข้าใจถึงรากเหง้าทางจิตวิญญาณและการมีประวัติศาสตร์ร่วมกันของรัสเซียและยูเครน (Рожковський, 2022) อย่างไรก็ดี วาทกรรมที่มีผลต่อการครอบงำความคิดได้รับกระแสดึงกลับจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะนักวิชาการชาวยูเครนที่พยายามสะท้อนให้เห็นถึงข้อผิดพลาดและความพยายาม

ในการครอบงำการตีความประวัติศาสตร์ของรัสเซียแต่เพียงลำพัง หรือการแสดงความเห็นต่างในข้อมูลทางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของทั้งสองชนชาติ

ตัวอย่างจากบริบทที่เห็นต่างไปจากบทความของผู้นำรัสเซีย ได้แก่ การปฏิเสธความเป็นมาโลรัสเซียในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญของยูเครน การโจมตีแนวคิดความเป็นหนึ่งเดียวของชาวสลาฟ (รัสเซีย ยูเครน และเบลารุส) ว่าเป็นภาพลวงตาทางประวัติศาสตร์ของผู้คลั่งไคล้ลัทธิจักรวรรดินิยมรัสเซีย (Хоменко & Зотова, 2021) การชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของภาษารัสเซียโบราณและภาษายูเครนโบราณที่ไม่ใช่เพียงในระดับของภาษาถิ่นเท่านั้น การนำเสนอเนื้อหาของบทความเต็มไปด้วยลัทธิชาตินิยมเปรียบกับหนังสือ “การต่อสู้ของข้าพเจ้า” (Mein Kampf) ของอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Ткачук, 2021) การปฏิเสธว่าเป็นความช่วยเหลือของรัสเซียเรื่องการกำหนดรากาก้าชธรรมชาติให้ยูเครน เนื่องจากราคามีวัตถุประสงค์ทางการเมือง การแสดงถึงอำนาจอธิปไตยของยูเครนที่มีสิทธิในการให้กองกำลังต่างชาติอยู่ในดินแดนของตน (Слипченко & Перевошиков, 2021) การเปรียบเทียบความสัมพันธ์แบบพี่น้องของชาวรัสเซียและยูเครนว่าเป็นเพียงมายาคติที่กำหนดขึ้นโดยผู้นำรัสเซียเพื่อสร้างความชอบธรรมในการรับมรดกทางประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ในอดีต การทำให้ประวัติศาสตร์ของรัสเซียมีความเก่าแก่และน่าเชื่อถือ การยึดในแนวคิดแบบจักรวรรดินิยมที่สามารถนำไปสู่การผนวกพื้นที่ของชาติพันธุ์ต่างๆ ตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน (Масненко, 2018, с. 205-207)

ในกรอบของวิถึปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมจากบทความของวลาดิมีร์ ปูติน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างวาทกรรมต่างๆ ทั้งห้าอันประกอบด้วยการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในภาพรวมและต่อยูเครน ปรากฏการณ์ของภูมิรัฐศาสตร์ในดินแดนยูเรเชียและตัวแสดงทางการเมืองระหว่างประเทศ ตลอดจนปัจจัยด้านเอกลักษณ์ของชาวยูเครนภายใต้การสนับสนุนจากรัฐและชนชั้นนำ เมื่อนำมาพิจารณาควบคู่กับการสร้างวาทกรรมสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับรัฐและชาติรัสเซียเพื่อปกป้องดินแดนของตนจากภัยคุกคามภายนอกด้านความมั่นคงโดยเฉพาะโลกตะวันตกที่รัสเซียมองว่าเข้าแทรกแซงและมีอิทธิพลในดินแดนยูเครน สอดคล้องกับแนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ “ในการปกป้องหรือรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางกายภาพ การเมือง และวัฒนธรรมให้หลุดพ้นจากการรุกรานจากชาติอื่น” (Morgenthau, 1952, p. 973) บริบทของวาทกรรมจึงไม่ได้เกี่ยวข้องกับเพียงความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีของรัสเซียและยูเครนเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงการแย่งชิงและแสวงหาผลประโยชน์เชิงอำนาจของประเทศมหาอำนาจต่างๆ โดยมียูเครนเป็นหนึ่งในสนามการแข่งขันสำคัญ สิ่งเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องการเมืองเกี่ยวพันของเจมส์ เอ็น. โรสนาว (Rosenau, 1969) ว่าปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เริ่มขึ้นจากระบบของประเทศหนึ่งย่อมมีผลต่อระบบของอีกประเทศหนึ่งผ่านปัจจัยภายใน (ตัวแสดงซึ่งเป็นกลุ่มผู้นำประเทศมหาอำนาจต่างๆ ทศนคติซึ่งเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน) ปัจจัยภายนอก (สภาพแวดล้อมภูมิภาค โดยเฉพาะการแข่งขันของมหาอำนาจในภูมิภาคยูเรเชีย) นอกจากนี้ สิ่งที่อยู่เบื้องลึกของการสร้างวาทกรรมของวลาดิมีร์ ปูตินบรรยายถึงปรากฏการณ์ความคิดทางการเมืองของอนุรักษนิยมที่ฝังรากลึกมาตั้งแต่ยุคจักรวรรดิของชนชั้นนำรัสเซีย การหวงระลึกถึงความสำคัญและความยิ่งใหญ่ของประวัติศาสตร์รัสเซียในอดีต การเป็นตัวแทนทางจิตวิญญาณของออร์ทอดอกซ์ ซึ่งจะมีผลต่อการสร้างความชอบธรรมในการดำเนินนโยบายเชิงรุกต่อยูเครนในเวลาต่อมาและสามารถสร้างผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระลอกใหม่ที่อาจทำให้เห็นถึงความพรั่นกลัวของเส้นชัยแห่งความประนีประนอมที่มีมากขึ้น

รายการอ้างอิง

- กติมา พวงชิงงาม. (2562). The Greater Eurasia ความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทางและสภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย: การดำเนินนโยบายของไทยและผลประโยชน์ที่จะได้รับ. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 19(2), 156-181.
- กฤษณะโชติ บัวหล้า. (2564). การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในรายการ “ศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน”. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 4(1), 62-81.
- กฤษฎา พรหมเวศ. (2565). นโยบายต่างประเทศรัสเซียในช่วงการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของนายวลาดิมีร์ ปูติน สมัยที่ 4 ระหว่างปี ค.ศ. 2018-2020. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 13(2), 113-156.
- กฤษดาพรรณ หงส์ดามรงค์. (2543). ความเป็น “พวกเรา” และ “พวกเขา” ในสังคมไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 19-20(3), 11-48.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2550). *ภูมิรัฐศาสตร์ = Geopolitics*. กรุงเทพฯ: วาสนา.
- จันทิมา อังคณิกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษา*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธโรธร ตูทองคำ. (2566). สาเหตุที่นำไปสู่ความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ของประเทศไทยในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในทศวรรษที่ 2020. *วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ*, 4(3), 72-94.
- พรชัย เทพปัญญา และคณะ. (2564). จัปตามหาอำนาจรัสเซีย: ยุทธศาสตร์นโยบายต่างประเทศ เศรษฐกิจ การค้า ความมั่นคง และวัฒนธรรม. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(3), 80-93.
- ยุทธการ ปัทมโรจน์, และศิริพร รักดีผาสุข. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนพระสงฆ์ ผู้กระทำผิดในวาทกรรมข่าวออนไลน์ : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. *วรรณวิทัศน์*, 22(2), 1-40.
- รัชนิท พงศ์อุดม. (2548). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับค่านิยมเกี่ยวกับความงาม : การศึกษาวาทกรรมโฆษณา เครื่องสำอางในภาษาไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- สามชาย ศรีสันต์. (2557). *วิธีวิทยาวิเคราะห์วาทกรรมแนววิพากษ์ในการศึกษาการพัฒนา*. ปทุมธานี: วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์.
- สุนทร โชติติล. (2564). ชุดความคิดที่ปรากฏในวาทกรรมเรื่องตลกในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. *วารสารอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 43(1), 1-23.
- สุมาลี สุขदानนท์. (2562). *เส้นทางสายไหมใหม่ เส้นทางการค้าแห่งอนาคต*. สืบค้นจาก <http://www.cutl.chula.ac.th/tiresearch/saimai/2/saimai.html>.
- เหยา ซื่อฉี. (2565). แนวคิด “โชคชะตาร่วมกันสำหรับจีน-อาเซียน” ในสถานการณ์แพร่ระบาดโควิด-19: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ว่าด้วยการรายงานข่าวภาษาจีน. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล*, 5(2), 222-266.
- Escobar, P. (2021). *Why Russia is driving the west crazy*. Retrieved from <https://asiatimes.com/2021/02/why-russia-is-driving-the-west-crazy>.
- Fairclough, N. (1995a). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. London: Longman.
- Fairclough, N. (1995b). *Media discourse*. London: Edward Arnold.
- Fairclough, N. (1996). *Language and power*. London: Longman.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. London: Routledge.

- Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). *Critical discourse analysis in discourse as social interaction*. London: Sage.
- Goodard, A. (1998). *The language of advertising: Written texts*. Abingon-on-Thames: Routledge.
- Halliday, M. A. K. (1978). *Language as Social Semiotic*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M. A. K., & Matthiessen, C. M. I. M. (2004). *An introduction to functional grammar* (3rd ed.). Edward Arnold.
- Morgenthau, H. J. (1952). Another 'Great Debate': The national interest of the United State. *American Political Science Review*, 46(4), 961-988.
- Rosenau, J. N. (1969). *Linkage politics: Essays on the convergence of national and international systems*. New York: The Free Press.
- Stubbs, M. (1983). *Discourse analysis: The sociolinguistic analysis of natural language*. Chicago: University of Chicago Press.
- Van Dijk, T. A. (2005). Critical discourse analysis. In D. Schiffrin, D. Tannen, & H. E. Hamilton (Eds.), *The handbook of discourse analysis* (pp. 349-371). Oxford: Blackwell.
- AIC. (2021). *сайт президента России: разработка новой версии сайта Президента РФ*. Дата обращения: Retrieved from <https://aic.ru/cases/sait-prezidenta-rossii>.
- Аванесова, Г. А., & Иванова, Е. В. (2015). Этногенез русских и украинцев в рамках развития государственности державного типа. *Власть*, 4, 58-64.
- Алексеев, А. Г., & Немина, В. Н. (2014). История культур в социальном измерении (о русско-украинской общности). *Вестник Русской христианской гуманитарной академии*, 15(3), 303-310.
- Апухтин, Ю. (2018). *Почему Украина так важна для России?*. Дата обращения: Retrieved from <https://topwar.ru/148945-pochemu-ukraina-tak-vazhna-dlja-rossii.html>.
- Беляков, С. С. (2015). Русский взгляд на украинца. *Вопросы национализма*, 2(22), 80-91.
- Большой Энциклопедический словарь. (2000). *Малая Русь*. Дата обращения: Retrieved from <https://archive.li/UBJR8#selection-1375.0-1375.10>.
- Бубликов, В. В., & Ермак, Г. Г. (2022). Самооценка этничности населением России с двойной русско-украинской идентичностью: «русские» и «украинские» качества. *Caucasian Science Bridge*, 5(3), 98-114.
- Галушко, К. (2017). *Украина и Малороссия-это одно и то же?*. Дата обращения: Retrieved from <http://likbez.org.ua/ukraine-and-little-russia-are-one-and-the-same.html>.
- Государственный архив РФ. (2023). *Сборник архивных документов «Об историческом единстве русских и украинцев»*. Дата обращения: Retrieved from <https://statearchive.ru/1650>.
- Жильцов, С. С. (2018). История становления украинского государства (до распада СССР). *Проблемы постсоветского пространства*, 5(3), 309-328.
- Картаслов. (n.d.). *Значение словосочетания «запорожские казаки»*. Дата обращения: Retrieved from <https://kartaslov.ru/значение-словазапорожские+казаки>.
- Касьянов, Г. В. (2013). Историческая политика в Украине и Голодомор. *Прошлый век*, 277-337.
- Колосов, В. А. (2020). Кризис в отношениях между Россией и Украиной и его влияние на трансграничные взаимодействия. *Актуальные проблемы мировой политики*, 10, 444-464.

- Meduza. (2021). *Сколько времени понадобилось Путину, чтобы написать статью об украинцах на 40 тысяч знаков?*. Дата обращения: Retrieved from <https://meduza.io/short/2021/07/12/skolko-vremeni-ponadobilos-putinu-chtoby-napisat-statyu-ob-ukraintsah-na-40-tysyach-znakov>.
- Миллер, А. И. (2022). Национальная идентичность на Украине: история и политика. *Россия в глобальной политике*, 20(4), 46-65.
- Милошевич, З. (2009). «Путинизм» - современная идеология российской Федерации. *Вестник Череповецкого государственного университета*, 46-51.
- Минаева, П. (2022). *Украина-единственная наследница Киевской Руси?*. Дата обращения: Retrieved from https://dzen.ru/a/Y0RU_qwAGm1ctpC5.
- Михайленко, А. (2017). *Генная модификация: как украинцы отказываются от своей принадлежности к славянам*. Дата обращения: Retrieved from <https://russian.rt.com/ussr/article/403145-slavyane-ukraina-istoriya>.
- Масненко, В. (2018). Мифологема «братских народов» как идеальная модель русско-украинских отношений в советской/российской историографии. *Studia Historica Gedanensia*, 9, 183-207.
- Офис Президента Украины. (2019). *Президент Украины Владимир Зеленский обсудил с представителями США реформы и противодействие российской агрессии*. Дата обращения: Retrieved from <https://www.president.gov.ua/ru/news/prezident-ukrayini-volodimir-zelenskij-obgovoriv-iz-predstav-55517>.
- Плотников, Д. С. (2023). Языковая политика в Украине как фактор Российско-украинских отношений. *Вестник Пермского университета. Серия: Политология*, 17(1), 60-68.
- Президент России. (2009). *Открыта обновлённая версия официального сайта Президента России*. Дата обращения: Retrieved from <http://www.kremlin.ru/events/president/news/5337>.
- Президент России. (2022). *Обращение Президента Российской Федерации*. Дата обращения: Retrieved from <http://kremlin.ru/events/president/news/67843>.
- Пузанова, Ж. В., Филиппов, В. М., & Филиппов, Т. И. (2017). Белорусы, русские и украинцы-взаимное восприятие в межкультурной среде (по результатам эмпирических исследований). *Вестник славянских культур*, 43, 24-37.
- Путин, В. В. (2021). *Об историческом единстве русских и украинцев*. Дата обращения: Retrieved from <http://kremlin.ru/events/president/news/66181>.
- Рожковский, В. Б. (2022). Единство русских и украинцев в контексте вызовов истории. *Философия права*, 1(100), 50-56.
- Слипченко, С., & Перевошиков, К. (2021). *Об историческом единстве лжи и Владимира Путина*. Дата обращения: Retrieved from <https://voxukraine.org/ru/ob-ystorycheskom-edynstve-lzhy-y-vladymyra-putyna>.
- Таирова-Яковлева, Т. Г. (2013). «Валуевский циркуляр» и запрет использования украинского языка. *Вестник Санкт-Петербургского университета. История*, 2(4), 55-60.
- Ткачук, А. (2021). *Русский миф об "историческом единстве русских и украинцев"*. Дата обращения: Retrieved from https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2021/08/19/7_304362.
- Толковый словарь Ефремовой. (2024). *Малороссы*. Дата обращения: Retrieved from <https://gufo.me/dict/efremova/малороссы>.

Хмылев, В. Л. (2010). *Современные международные отношения: учебное пособие*. Томск: Изд-во Томского политехнического университета.

Хоменко, С., & Зотова, Н. (2021). *"Школьная ошибка": российские и украинские историки разбирают статью Путина о единстве народов*. Дата обращения: Retrieved from <https://www.bbc.com/russian/news-57807736>.

Широкоград, А. (2007). *Чьими рыцарями были запорожцы?*. Дата обращения: Retrieved from https://nvo.ng.ru/notes/2007-06-08/8_zapor.html#:~:text=Наши%20историки%20считают%2С%20что%20казаки,конце%20XV%20-%20начале%20XVI%20века.